

1987 – En oversigt

Af Leo Kamstrup Olesen

Bibeloversættelse

Året 1987 blev ret fattigt på kirkehistoriske begivenheder, der bør huskes på dette sted. Derfor er der god grund til at tage et emne op, der har fået lov at ligge ubehandlet de sidste to år på grund af pladsmangel, nemlig spørgsmålet om den nye bibeloversættelse, som Bibelselskabet regner med at have klar til autorisation til advent 1990. Der er nok heller ikke sket alverden ved at undlade omtalen af denne diskussion til i år, det har vist sig, at debatten først rigtig kom i gang her sidst på året efter en 3-års opvarmningstid.

Lige op under jul (21/12) kunne EB fortælle sine læsere, at bibeloversætterne voldtager Jomfru Maria, og at IM raser over, at hun i den nye prøveoversættelse af Esajas er blevet frataget sin dyd. Det bemærkelsesværdige ved denne diskussion er, at denne oversættelse har eksisteret i 5 år. Dermed var bolden givet op til slagsmålet om Bibelen, der uden tvivl vil blive en kirkehistorisk begivenhed af karat.

I en anmeldelse af bogen: *Religionshistoriske tekster eller Kirkebibel*, udgivet af Udvalget for Konvent, Kirke og Theologi, skriver professor P. G. Lindhardt, at Jørgen Glenthøj har ret i, at striden om prøveoversættelsen af NT fra 1942 aldrig blev en saglig teologisk drøftelse, men striden skyldtes personlige modsætninger og generationsforskelle. Og Lindhardt slutter sin anmeldelse med: »Og nu har vi fået et godt oplæg til, hvad vi kan vente, når nu snart himmel og jord ryster under de tungt væbnedes fodtramp i slagsmålet om 1990-oversættelsen.« (JyPo 17/12-86, jvf. Mogens Müller i KD 15/9-86).

I fremstillingen bruges følgende forkortelser: BeT, Berlingske Tidende; Bud, Budskabet; DBI, Dansk Bibelinstitut; DKt, Dansk Kirketidende; DMS, Det danske Missions-selskab; DØF, Det økumeniske Fællesråd; EB, Ekstra Bladet; Hb, hovedbestyrelse(n); HskBl, Højskolebladet; IM, Indre Mission, IMH, Indre Missions hovedbestyrelse; IMT, Indre Missions Tidende; JyPo, Jyllands-Posten; KC, Kirkeligt Centrum; KS, Kirkeligt Samfund; KM, kirkeminister(en) eller kirkeministeriet; KD, Kristeligt Dagblad; KFS, Kristeligt Forbund for Studerende og Skoleungdom; KLF, Kristeligt Lytter- og fjernseerforening; KKR, Københavns Kristne Radio; LafM, Landsforeningen af Menighedsråds-medlemmer; LM, Luthersk Mission; LVF, Det lutherske Verdensforbund; MKR, Det mellemkirkelig Råd; MrBl, Menighedsrådenes Blad; MF, Menighedsfakultetet; MV, Missionsvennen; Pol, Politiken, Prf, Præsteforeningen; PrfBl, Præsteforeningens Blad; TF, Teologisk Forum (tillæg til KD); WA, Weekendavisen. Årstal angives kun, hvor der ikke er tale om 1987. Årstal i Parentes med sideangivelse henviser til tidligere årsoversigter og går på udgivelsesåret.

I 1986 satte Bibellæser-Ringen i samarbejde med analyseinstituttet Observa en spørgeskemaundersøgelse i gang om danskernes bibellæsning m.m. (KD 27/8-86). Resultatet af undersøgelsen viste det nedslående resultat, at kun 4 % af danskerne læste dagligt eller flere gange om ugen i Bibelen, mens kun 54 % af befolkningen enten selv eller husstanden har en bibel. Sognepræst Knud Riis gør med et smil på læben opmærksom på, at der i denne undersøgelse sker et sammenstød mellem to umage kategorier, nemlig troens og statistikens sprog, og derfor kan undersøgelsen ikke bruges til noget (HskBl 4,57).

Bibellæser-Ringen benyttede anledningen til at starte en kampagne for at gøre 1987 til et »bibelår« med uddeling af en 8 siders agitationsavis, der blev trykt i ¼ mill. ekpl. Kampagnen blev ført sammen med en række kirkelige organisationer på højrefløj (KD 5/3, 6/3, 7/3 og IMT nr. 21, 10f. alle 1985), men Bibelselskabet ville ikke være med nu, fordi det ville vente med et fremstød for øget bibellæsning til den nye oversættelse foreligger engang i 1990'erne (KD 31/12-86). En svensk undersøgelse viser, at Bibelen ikke bliver mere populær læsestof med en nyoversættelse (JyPo 23/12-86).

Det Nye Testamente på moderne dansk

I april 1985 udgav forlaget Scandinavia: NT på hverdagsdansk, med den amerikanske Living Bible som forbillede, men ikke som grundtekst, hævder forlagsredaktøren, Benny Alex. De danske oversætteres navne vil forlaget ikke ud med. Oversættelsen er meget fri, og den fik både varm tilslutning og meget skarp kritik. Forlagsredaktøren oplyser, at oversættelsens grundholdning hører hjemme på vækkelsesfløjen i dansk kirkeliv, og han hævder, at IM og LM har taget meget godt imod den (KD 19/4-85). Det viste sig ikke at være tilfældet. IMT (nr. 24,20ff., 1985, jvf. KD 20/4 og 17/6-85) bringer en meget lang, både meget imødekommende og meget kritisk anmeldelse af oversættelsen. Den er udarbejdet af bibelskolelærer, cand. theol. Leif Andersen, rejsesekretær Jens Mortensen og MF'lærerne cand. theol'erne Peter V. Legarth og Kurt Christensen med generalsekretær Poul Langagergaard som redaktør. Anmeldelsen er forsynet med et copyright med påtegning om, at anmeldelsen kun må gengives i sin helhed med tilladelse, og derfor er jeg afskåret fra at citere fra den, hvilket ellers kunne være spændende. LM's generalsekretær, Leif Rasmussen, roser dens letflydende sprog, men finder det uheldigt, at nogle sproglige formuleringer »giver påmindelser om teologiske synspunkter, som er gængs opfattelse i de (frikirkelige) kredse, som står udgiverforlaget nær.« Da han må betegne oversættelsen som teologisk tendentiøs, kan

han »vanskeligt anbefale brug af denne ny-oversættelse.« (MV nr. 9, jvf. KD 20/4 og 17/6-85). I det følgende nr. af MV (nr. 10) kom der en skarp indsigelse mod Leif Rasmussen's kritik fra en ungdomsformand i LM, stud. theol. Jørn A. Pedersen. Han hævder, at Leif Rasmussen's eksempler ikke er udtryk for tendentiøse oversættelser, men »blot skønhedsfejl på en i øvrigt god oversættelse«. I KFUM & K's blad »Godt Nyt« skriver formanden, Ivar Brændgaard, at selv om han finder oversættelsen mundret og letlæselig, er den alligevel for smart. Livets realisme og vanskeligheder forties (jvf. KD 17/6-86). Nicolai Winther-Nielsen mener, at det har vist sig, at den kun har vundet udbredelse i frikirkelige kredse (Bud 1,1988,13).

I en anmeldelse hilser professor Mogens Müller oversættelsen velkommen som et alternativ til såvel den autoriserede oversættelse fra 1948 som til Anna Sophie og Paul Seidelins oversættelse fra 1974, og der er kommet en rimelig letlæselig tekst ud af arbejdet, især ved brug af »moderne« ord og forklarende omskrivninger. Især det sidste har ført til vilkårlighed, og Müller har svært ved at se, hvilken rolle overhovedet den græske tekst har spillet for denne oversættelse (heri er Poul Langagergaard enig – leder i IMT nr. 24, 1985). Derimod finder han tydelige eksempler på, at der har været indflydelse fra den engelske Living Bible. Der er opstået en falsk klarhed, og han mener, at »det er vanskeligt at se, hvad den skal gøre godt for.« (KD 13/4-85). Men oversættelsen solgte godt, og efter mindre end 1 år udkom 2. oplag, og selv om de to steder, som Müller anholdt i anmeldelsen af 1. udgave, er blevet ændret, så er grundproblemet stadig det samme. Og i sin anmeldelse til 2. oplag nævner han nye eksempler på oversættelser, der vidner om sproglig løsagtighed, og det er farligt, fastslår han (KD 7/2-86).

Hård kritik kom der også fra Bibelselskabets generalsekretær, Niels Jørgen Cappelørn, der især fandt oversættelsens anonymitet betænkelig, »man skulle næsten tro, at de ikke ønsker at være ved deres arbejde« siger han (KD 26/4 og BeT 28/4-85). Redaktøren af DMS's blad, pastor Jakob Rønnow roser initiativet og ønsker bogen en god udbredelse. »Nydeligt at holde i hånden, let at gå i gang med. Der er ingen tvivl om, at der er behov for et (NT) af denne slags« (Dansk Missions Blad nr. 5, 1985, jvf. KD 9/5-85).

KD's leder skriver, at »det burde aldrig blive et diskussionsspørgsmål, om Bibelen skal oversættes i størst mulig troskab mod de grundtekster, vi har til rådighed. Det bibelske budskab må naturligvis udlægges og tolkes, men Bibelen selv er grundlaget for vor tro, og hvis den bliver omgjort til tolkninger, er det et spørgsmål, om der bliver indhold at kommunikere og derefter bearbejde.« (27/4-85). I en kronik i BeT

(9/7-85) skriver universitetslektor Sigfred Pedersen, at det er udtryk for en frontforkortelse, når forlaget lader en journalist udforme teksten ud fra den grundkonception, at det at oversætte er at kommunikere. Resultatet bliver, at teksten let lukker sig til for læseren, fordi den er udstyret med så mange omskrivende forklaringer. Johannes Væge skriver, at »afvigelserne fra de hidtil kendte oversættelser til dansk er dog i vid udstrækning ikke særlig iøjnefaldende, men viser sig i øvrigt i en form for *polstring* af (NT's) sprog.« Desuden mærker han den lettere henførte sprogton, som måske passer godt for de frikirkelige kredse, som udgivelsen formentlig vil finde bedst indpas i. (WA 1/8-85).

Den ansvarlige for udgivelsen, forlagsredaktør Benny Alex skriver, at kardinalpunktet i diskussionen om oversættelsen har været: »hvad en »oversættelse« egentlig er«. I Danmark har vi været forskånet for de mange forskellige oversættelser, derfor har vi haft en meget enkel opfattelse af, hvad troskab mod grundsproget ville sige, idet vi har støttet os til de sprogteorier, der var fremherskende i det 19. århundrede, mens man i den engelske sprogverden har haft over 30 oversættelser, byggende på forskellige sprogteorier udviklet i dette århundrede. Derefter opregner han nogle forskellige oversættelsesmetoder, og han mener ikke, at nogen af dem er mere rigtig end andre. Men man må på forhånd gøre sig klart, hvad målet med en oversættelse er (kronik i KD 8/5-85). Iver Larsen, cand. cient. og bibeloversætter i Nairobi til Sabaot-sproget, ligger på linje med Benny Alex i sin oversættelsesterminologi, og han skriver, at »nogle mener, at en god og troværdig bibeloversættelse ikke indebærer nogen fortolkning af den oprindelige tekst.« Det er en utopi, en simpel umulighed, fastslår han (kronik i KD 30/5-85). I en kronik i KD året efter (28/8-86) anholder Iver Larsen, Mogens Müller's anmeldelse til 2. oplag, hvor Müller havde skrevet, at med denne frie oversættelse, »(er man) helt i oversætternes vold«. Larsen fastslår, at »læseren ved enhver oversættelse er i oversætternes vold«, og derfor finder han Müller's fremhævelse af dette som egnet til at skabe det indtryk, »at det er noget frygteligt negativt, som man da heldigvis har undgået ved de »rigtige« oversættelser«. Til dette skriver Müller, at Larsen hermed har opstillet et falsk alternativ. Forholdet er jo det, at jo friere en oversættelse er, desto mere er man i oversætternes vold. I NT på hverdagsdansk er man i den grad i oversætternes vold, at det nærmer sig voldtægt, fastslår Müller (KD 3/9-86).

Fik denne oversættelse ikke andre positive resultater, så fik den Bibelselskabet til at forcere sit oversættelsesarbejde. I mere end 10 år havde man arbejdet med at nyoversætte GT med henblik på en autorisation af

en nyoversættelse af GT omkring 1990. I 1977 kom den første prøveoversættelse af et GT skrift, nemlig Salmernes bog. Meningen med prøveoversættelser er at skabe debat om dem og give mulighed for at komme med konstruktiv kritik til oversættelsen, for at det endelige resultat kan blive bedst muligt. Selskabet Dansk Tidegærd fandt, at den nye oversættelse af salmerne er uegnet til gudstjenstlig brug, derfor har de efter opfordring fra Bibelselskabets præsident, biskop Ole Bertelsen, udarbejdet en oversættelse af 17 GT salmer, som de har tilsendt Bibelselskabet, oplyser dets formand, pastor Dag Monrad Møller (KD 7/5-86). I 1982 kom der en prøveoversættelse af Esajas bog. I 1985 kom der 2 prøveoversættelser, om foråret: Da Gud skabte, en oversættelse af 1. Mos og 2. Mos. kap. 1-15. Pastor Johs. Værgen gik i gang med bange anelser. Allerede titlen forekommer ham forkert, som om skabelsen kun er fortid. »Men det viste sig, at med titlen og de første to vers var det værste overstået«. (WA 1/8-85). I en anmeldelse kalder pastor Doris Ottesen den for lidt af en gyser. Man præsenteres for det ene mord efter det andet på gammelkendte vendinger (KD 6/6-85). Et af de mord, der vakte størst opmærksomhed og gav mest debat, var, at »Guds Ånd svævede over vandene«, var blevet til, at »Guds storm piskede hen over vandene«. Niels Jørgen Cappelørn skriver, at der er gode grunde til denne ændring (WA 9/8-85). Det mener lærer på MF i Århus, Carsten Vang, ikke er tilfældet, dels fordi det verbum der oversættes piske, på ingen måde kan betyde dette, og dels betyder det hebraiske ord »ruach« altid ånd, når det står sammen med Gud (KD 30/6, jvf. samme i PrfBl 38,709ff. og Bud 4,105ff. = IMT nr. 9,20ff.). Den nye formand for IMH, pastor K. Lindhardt Jensen, brugte også oversættelsen af dette sted til i sin formandsberetning på IM's årsmøde at slå fast, at »et hovedkrav til en bibeloversættelse må være, at den skal være så præcis og så saglig rigtig som muligt.« (IMT nr. 25,16ff).

Samme år udkom tolvprofetbogen, og Mogens Müller skriver, at »sproget er ligefremt og fyndigt nudansk uden at være fladt.« Men oversættelsen rejser det store problem, at man har valgt at oversætte den hebraiske grundtekst og stort set at se bort fra den græske oversættelse Septuaginta. »Tilspidset bliver dilemmaet derfor det, om det er en religionshistorisk tekstbog eller en kirkebibel, der skal komme ud af oversættelsesarbejdet«. Som et eksempel nævner han Hab. 2,4., hvor der i den autoriserede oversættelse står: »men den retfærdige skal leve ved sin tro«. Og da disse ord citeres således af Paulus i Ro. 1,17 og Gal. 3,11, finder han det fatalt, at der i prøveoversættelsen oversættes således: »men den retfærdige skal leve i trofasthed«. »Så dér røg Paulus' skriftbegrundelse«, skriver han (KD 16/11-85). Det samme

problem kommer han ind på i en længere artikel i TF (nr. 1,1986), hvor han derudover nævner, at med den nye oversættelse af Es. 7,14, i stedet for »Se, jomfruen bliver frugtsommelig«, oversættes »Se, den unge kvinde er gravid«. Og han mener, at denne oversættelse betyder et farvel til jomfrufødsels skriftbegrundelse. Men han medgiver gerne, at oversættelsen jomfru skyldes Septuaginta, og derfra har Matt. 1,23 og Luk. 1,31 overtaget den, men han mener ikke, at det er tilfældigt, at Septuaginta har oversat det hebraiske ord med et ord der betyder jomfru. Han finder det ikke helt ligegyldigt, at der i alle kristne kirkebiber i Es. 7,14 hidtil har stået »jomfru«. Men den megen interesse for grundsproget, der er blevet styrket af den historisk-kritiske forskning af GT, må ikke få den konsekvens, »at man gør teologi til en religionshistorie eller omvendt«.

At anlægge en rent historisk og religionshistorisk synsvinkel på de GT-lige tekster, og lade den få indflydelse i oversættelsesarbejdet, er en nyhed i den kristne kirke. Et sådant projekt vil rumme uløselige spændinger, mener Mogens Müller. Og det er også et brud med dansk bibeloversættelsestradition, hvor der indtil de sidste autoriserede oversættelser var tale om revisioner af biskop Hans Poulsen Resen's oversættelse fra 1605-17. Det betød dog ikke, at man ikke tog hensyn til Bibelens grundprog, men »udslagsgivende var dog den foreliggende tekst«. Det kan ikke lade sig gøre at ville »se bort fra den historie, som Bibelen har haft og skabt, for hele tiden at prøve på at begynde forfra« (Helsingør Stiftbog 1985, 62ff.). Det samme spørgsmål er professor Regin Prenter inde på i en lang artikel (PrfBl 32,589ff.), hvor han slår fast, at der er forskel på synagogens og kristendommens helhedsopfattelser af Bibelen (GT). Såfremt man mener at kunne oversætte GT ud fra en ret historisk opfattelse, så har man i neutralitetens navn taget stilling for synagogens skriftopfattelse mod kirkens. »Det, man i vore dage kalder »at lade G.T. komme til orde på dets egne betingelser« er ensbetydende med kun at tillade det at komme til orde på *synagogens* betingelser.« Prenter »tvivler på, at vi i den danske kirke i vort slægtled vil være i stand til at producere en helt ny oversættelse af Bibelen, som på samme tid vil være en *bibel*-oversættelse og *bibel-oversættelse*« (jvf. hertil generalsekretær Niels Jørgen Cappelørn i Bibelselskabets Årbog 1987, 29ff. og Svend Holm-Nielsens svar i PrfBl 51-52-53,997ff.).

Man kommer ikke uden om, at Bibelselskabet bringer sig selv i en vanskelig situation, såfremt det vil fastholde, at den nye oversættelse af GT skal ske på dets egne betingelser, skriver domprovst Im. Felter. Uoverensstemmelserne mellem den hebraiske tekst og Septuaginta er et stort problem, og den eneste løsning, som han kan forestille sig, »går

ud på, at den nye oversættelse af GT overalt, hvor vedkommende vers citeres i NT, forsynes med en note med angivelse af Septuagintas læsemåde« (kronik i KD 18/2). Redaktøren af LM's organ: Budskabet, missionsskoleforstander, cand. theol. Jørgen Bernhard, mener også, at en ny oversættelse kun bør være en revision, »der tager skyldigt hensyn til vores oversættelsestradition, samtidig med, at der udvises føling med sprogets udvikling.« Den må ikke føre an i nogen yderliggående sproglig udvikling, men han erkender, »at enhver oversættelse vil være præget af oversætternes teologiske grundholdning.« (nr. 4, 97ff.).

Som svar til Mogens Müller skriver en af hovedredaktørerne, professor Svend Holm-Nielsen, at det er et bestemt ufravigeligt princip for Det danske Bibelselskabs prøveoversættelser, at det er GT, vi oversætter, og ikke én eller anden gengivelse. Og han slår fast, at der eksisterer kun én grundtekst, og at jøderne netop kasserede Septuaginta som en gyldig oversættelse på grund af de kristnes (mis)brug af det omtalte esajassted (kronik i KD 17/2-86). I slutningen af 1987 er det netop dette sted hos Esajas der får debatten til at blusse op.

Lærer på DBI, cand. theol. Nicolai Winther-Nielsen kalder oversættelsen af dette sted for »en af de tikkende bomber under Bibelselskabets store projekt for autorisation af en nyoversættelse af hele Bibelen i 1990«. Samtidig gør han opmærksom på, at Septuagintas oversættelse efter hans mening er helt præcis, og han nævner steder, hvor det nævnte hebraiske ord betegner en ung pige, der endnu ikke har haft samleje med en mand (kronik i KD 30/12, jvf. samme i Bud nr. 5, 134ff., nr. 6, 168ff., nr. 1, 1988, 11ff., nr. 2, 1988, 38ff.).

I 1986 udkom Samuels- og Kongebøgerne i et bind som prøveoversættelse, dog kun som manuskript. Og samme år blev Ezekiels bog udgivet. Allerede året efter kom profeten Jeremias.

Scandinavia's NT oversættelse viser, at der må være et behov for en mere nutidig autoriseret bibel udtaler Cappelørn. Vi har allerede i det stille konkret overvejet en nyoversættelse af NT oplyser han. I næste måned skal et redaktionsudvalg bestående af ham, Biskop Bertil Wi-berg og professor Niels Hyldahl ud fra flere eksempler på forsøgsoversættelser tage stilling til, hvorvidt det allerede på nuværende tidspunkt må anses for nødvendig med en nyoversættelser af NT (KD 26/4-85). I efteråret 1985 besluttede Bibelselskabets repræsentantskab at stile mod at have hele Bibelen klar til autorisation af en ny oversættelse i 1990. Alle er klar over, at det er en stor opgave, men vi finder det nødvendigt, at vi sætter alle kræfter ind på opgaven, sagde Niels Jørgen Cappelørn (KD 27/9, 30/9, 1/10, BeT 6/10 alle 1985). Endvidere nævnte han, at året 1990 har særlig betydning i denne sammenhæng, fordi det

da netop er 250 år siden, at der i Danmark blev udgivet en samlet nyoversættelse af hele Bibelen. Flere gjorde i læserbreve opmærksom på, at det var en sandhed med modifikationer, fordi der i mellemtiden var udkommet såkaldte private oversættelser af hele Bibelen samtidigt.

Medens GT fortrinsvis oversættes af folk fra de teologiske fakulteter, blev det besluttet, at NT fortrinsvis skal oversættes ude i præstegårdene, oplyste Bibelselskabets næstformand, pastor Palle Dinesen. Vi vil søge at få så stor bredde som muligt i oversætterholdet, sagde formanden for oversættelseskomitéen, biskop Wiberg (KD 1/10-85). I MV hilser Birger Reuss Schmidt beslutningen velkommen, men gør opmærksom på, at der er stor forskel på bibeloversættelsers kvalitet, og den vil uundgåeligt få »farve« efter oversætternes teologiske grundholdning. Og han håber, at der vil blive plads til højrefløjen i dansk kirkeliv på oversætterholdet. »Når den samlede oversættelse foreligger i 1990 skulle den gerne være af en sådan art, at også vi konservative kan vedkende os den. Ellers tvinges vi jo til at lave vor egen.« (MV nr. 21, 1985).

Hvorvidt NT bliver oversat ude i præstegårdene kan diskuteres, idet kun 3 af den store oversættergruppe på næsten 20 personer kan betegnes som sognepræster, og om den kirkelige bredde blev tilgodeset i tilstrækkelig grad, ved at den tidligere lærer ved MF theol. dr. Kai Kjær-Hansen blev medlem af oversættergruppen, er vel et åbent spørgsmål. Udviklingen i 1987 synes at bekræfte, at der var store grupper på kirkens højrefløj, der ikke fandt, at det er tilfældet (jvf. Bibelselskabets Årbog 1986, 37ff.).

Et af de store spørgsmål i Bibelselskabets oversættelsesprojekt var økonomien. I de første år efter 1976, hvor projektet blev startet afholdt selskabet selv oversættelsesudgifterne over sit driftsbudget. »Det principielle synspunkt, at arbejdet med at frembringe Den danske Bibel i en ny autoriseret oversættelse burde statsfinansieres, har ikke kunnet slå igennem i de styrende organer. Det har derimod en praktisk udgave af det principielle, den nemlig: at lade oversættelsesprojektet finansiere over de tipsmidler, som kultur-, undervisnings- og finansministeren har til rådighed.« Efter en forespørgselsdebat i folketinget i 1981 udformede KM Tove Lindbo Larsen den praksis, at KM anbefalede Bibelselskabets ansøgninger til de nævnte ministerier. Og fra 1981 til og med 1987 har Bibelselskabet fra tipsmidlerne modtaget i alt knap 3 mill. kr. til oversættelse af GT. Desuden bevilgede KM Elsebeth Koch-Petersen i årene 1983 og -84 i alt 100.000 kr. af sit rådighedsbeløb til projektet. Derudover har Bibelselskabet modtaget meget betydelige private gaver til oversættelse af GT, i alt ca. ½ mill. kr.

Derimod har det været betydeligt vanskeligere at få midler fra tipsmidlerne, til den NT-lige oversættelse. I 1986 delte finansministeriet sit hidtidige beløb på 75.000 kr. til GT-oversættelsen lige over med halvdelen til NT. Dette har givet problemer for Bibelselskabet, hvad angår økonomien i NT-oversættelsen. Disse problemer ville have været væsentlig større, hvis ikke G. E. C. Gads Fond efter ansøgning havde givet et tilskud på 100.000 kr. i 1987, ligeledes modtog man i 1987 private gaver til dette formål på i alt 100.000 kr. (Bibelselskabets Årbøger 1986, 47f., 1987, 41ff.). Budgettet for den samlede oversættelse er på ca. 7 mill. kr. (KD 26/4-85), heraf 1,6 mill. kr. til NT. Det var disse penge, der især var vanskeligheder med at få budgetdækning for. Men midt i den højspændte debat ved juletid om oversættelserne kom KM Mette Madsen med en stor julegave til Bibelselskabet, idet hun gav tilsagn om 300.000 kr. til oversættelsen af NT. Pengene tages fra det reservefond af landskirkeskattemidler, som KM råder over. Generalsekretær N. J. Cappelørn glæder sig meget over, at der nu for første gang direkte er givet penge fra KM til oversættelsen af NT. Nu mangler vi kun 1. mill. kr. i at have fuld dækning på budgettet, sagde han (KD 15/12).

I forordene til alle prøveoversættelserne skriver Bibelselskabet, at man med udgivelserne af disse prøveoversættelser ønsker at give en bredere kreds lejlighed til at tage stilling til oversætternes arbejde og håber, at bøgerne måtte fremkalde en frugtbar debat. Da dette håb kun i meget begrænset omfang gik i opfyldelse, »har Bibelselskabet henvendt sig til en bredt sammensat gruppe af personer med opfordring til skriftligt at kommentere og vurdere de enkelte prøveoversættelser«, oplyste generalsekretær Niels Jørgen Cappelørn i årsberetningen (Bibelselskabets Årbog 1987, 26f.) Det kunne se ud som, at Bibelselskabet havde gjort regning uden vært, for i løbet af efteråret begyndte reaktionerne at strømme ind fra folkekirkens højrefløj. At reaktionen kom på dette tidspunkt, skyldes vel i nogen grad beslutningen om, at NT skulle oversættes sideløbende med GT.

MF og DBI udsendte en anmodning til en række kirkelige organisationer om støtte til deres analysearbejde af de nye prøveoversættelser, og man opererede med et budget på ½ mill. kr. Denne anmodning fik bevægelsen Ordet og Israel til at henvende sig til 18 kirkelige organisationer og frikirker for at få dem med til at stille krav til Bibelselskabet om, at der kommer en repræsentant fra den konservative, bibel- og bekendelsestro del af kirken med i den redaktionskomité, som skal tage stilling til ændringsforslagene. Man fandt det ikke tilstrækkeligt, at nogle lærere på MF og DBI gennemgår prøveoversættelserne (KD 5/

11, 12/11 jvf. MV nr. 21). Såfremt Bibelselskabet siger nej, må den bibel- og bekendelsestro del af kirken stærkt overveje at starte et alternativ oversættelsesarbejde mener Ordet og Israel's formand, afdelingsleder Samuel Roswall (KD 5/11, 15/12). IMH fandt at MF's og DBI's initiativ var så vigtigt, at det gav 10 % af budgettet i direkte støtte og yderligere 10 % af budgettet i økonomisk sikkerhedsnet. Derudover vil man stille spalteplads til rådighed i IMT til analyseresultatet. Grunden til den store støtte er, at bibeloversættelsesarbejdet i 1988 kommer ind i en afgørende fase, »hvorfor dette vigtige bibeltro analysearbejde må fremmes i hast«. Ordet og Israel's tanker om en samlet henvendelse til Bibelselskabet finder IMH positive. »Dog finder vi ikke stil og tone i det af Ordet og Israel skitserede oplæg heldig«, hedder det fra IMH (IMT nr. 48). Formanden for Ordet og Israel, Samuel Roswall kunne ønske, at IMH havde konkretiseret, hvori deres uheldige »stil og tone« består (KD 15/12). Til LM's blad: Missionsvennen siger IM's generalsekretær, Poul Langagergaard, at det er den karakter af trussel om en alternativ bibeloversættelse, der ligger i Ordet og Israel's udspil, der gør, at vi må tage afstand. En sådan trussel sætter os uden for indflydelse, men IM ønsker, at vi får den bedst mulige fælles oversættelse (MV nr. 22, jvf. IMT nr. 48). MF og DBI fik en god respons på deres anmodning, ved juletid var der givet tilsagn om ca. halvdelen af den ½ mill. kr. (MV nr. 24).

Den megen polemik om prøveoversættelserne fik en af hovedredaktørerne, professor Svend Holm-Nielsen til at skrive: »Vi er meget interesseret i kritik, men det er min opfattelse, at en del af kritikken af prøveoversættelserne af Bibelen er helt usaglig, uden begrundelse og dokumentation« Han mener, at det f.eks. er usagligt at hævde, at der ikke må laves om på de én gang vedtagne oversættelser. For ham er det væsentligst at slå fast, at de nye oversættelser er et forsøg på at føre skrifterne tilbage til en hebræisk tradition og fjerne dem fra den græske, som tidligere oversættelser har været baseret på. Grunden til dette forsøg er, at mistilliden til de hebræiske tekster er forsvundet efter fundet af bl.a. Dødehavsrullerne. Endvidere slår han fast, at det er vigtigt at fastholde, at der er tale om prøveoversættelser, hvori meget skal revideres. »Jeg mærker tit den holdning, at oversættelserne allerede er vedtagne og autoriserede, men det er ikke rigtigt. Vi er interesserede i saglig kritik, det er det, vi skal bruge i revisionen« fastholder Svend Holm-Nielsen (KD 17/12). Det er en god luthersk tradition at gå til den hebraiske grundtekst, når man skal oversætte GT og så vidt muligt holde sig upåvirket af Septuaginta, gør Svend Holm-Nielsen opmærksom på (DKt 25,390ff.). Det falder Samuel Roswall for bry-

stet, at Svend Holm-Nielsen frabeder sig usaglig kritik. »Skal man undlade reaktioner, hvis argumentationsniveauet ikke er på professorens eller er udtryk for en anden tilgang til de bibelske skrifter?« Samtidig finder han prøveoversættelserne præget af tolkninger, der er hentet fra den kritiske bibelforskning. Desuden sporer han en tendens til grøftegravning mellem GT og NT (KD 15/12).

Bibelselskabets generalsekretær, Niels Jørgen Cappelørn, er skuffet over, at Ordet og Israel ikke har henvendt sig direkte til Bibelselskabet, men har stillet sig op som en modpart i stedet for først at søge samarbejde. Det glæder ham, at IM har taget afstand fra denne form. Vi ønsker at få skabt så stor bredde som muligt om arbejdet, og IM's holdning tolker han som en villighed til at indgå kompromisser. Han fornemmer også en god åbenhed hos DBI og MF. Han er mere optimist i dag end for 1 år siden med hensyn til at nå en bred enighed mellem de kirkelige fløje om en ny autoriseret oversættelse. Bibelselskabets bestyrelse nedsatte i efteråret et udvalg, der skulle finde ud af, hvordan man i revisionen af prøveoversættelserne af GT bedst muligt får inddraget de kritiske reaktioner fra den kirkelige højrefløj, ligeledes skulle udvalget på foranledning af Poul Langagergaard finde ud af, hvorledes Bibelselskabets repræsentantskab får indseende med reaktionerne, der kommer på prøveoversættelserne (KD 18/11).

Danmarks Kirkelige Mediecenter

1988 blev året, hvor der rigtigt kom gang i den kirkelige mediedebat. Den direkte anledning var, at TV-2 skulle starte i slutningen af 1988. Det var forudsat, at TV-2 skulle købe sine produktioner af andre, og for at give kirkerne og de kirkelige organisationer gode muligheder rent teknisk og uddannelsesmæssigt indbød Kristelig Lytter- og Fjernseerforening kirkefolk af alle afskygninger til et møde i januar om dannelsen af et kristent mediecenter. At KLF også er interesseret i et kristent mediecenter af hensyn til sin egen beståen, lægger formanden, pastor Villy Mølgaard ikke skjul på, fordi dens dage i DR er talte, ejheller fik den nogen repræsentation i TV-2's bestyrelse (KD 22/1).

Medindbyder til mødet den 24/1 var sognepræst Asger Baunsbak-Jensen. Selv om spørgsmålet om kirkens forhold til de elektroniske medier er et kontroversielt område i Danmark, kom der så mange deltagere til mødet, at det måtte forlægges fra Trinitatis sogns menighedshus til KFUK's festsal, og hele spektret i dansk kirkeliv var repræsenteret. IM havde på forhånd sagt fra, men sendte dog en observatør. Et af de spørgsmål, man måtte prøve at komme til klarhed over, var, om det påtænkte center udelukkende skulle være et folkekirkeligt an-

liggende eller tværkirkeligt. Mødets deltagere brugte dagen på at forsøge at finde en slags fællesnævner for en kirkelig mediepolitik.

Mødeleder var Baunsbak-Jensen, der bl.a. i sin indledning sagde, at det danske folks grundlæggende viden om kristendommen er i dag så ringe, at han frygtede, at begrebet folkekirke er truet. I det store oplysningsarbejde, der forestår, må man nødvendigvis inddrage medierne. En anden af indledderne, programsekretær i DR, pastor Mogens Hansen, advarede indtrængende imod oprettelse af det kirkelige mediecenter, det vil kvæle kunstnerisk frihed og kvalitet. Pastor Jørgen Thorgaard, medarbejder ved TV's kulturafdeling, der også var blandt indledderne, fandt det livsvigtigt at bibringe det danske folk de nødvendige kundskaber om den kristne, danske kulturarv. Pastor Niels Jørgen Jensen, formand for LafM's medieudvalg, der også var blandt indledderne (indlægget offentliggjort i MrBl 3,74f.), fandt, at et center var af stor værdi som uddannelsescentral for bl.a. medarbejdere til nærradioerne (KD 26/1, Povl Bendix Knudsen i DKt 5,58ff., jvf. N. J. Jensen's artikel i DKt 11,155 f. og hans artikel i Århus stiftsbog 1987: Kirken og de lokale medier, 69ff., se især 72f.).

Der kom mange meninger om centrets eventuelle funktion og opbygning. Jakob Rønnow, DMS, tog klart afstand fra et egentlig produktionsselskab. Men man enedes om at nedsætte et udvalg, som skulle undersøge, hvorledes tanken om et mediecenter kan realiseres i praksis. Udvalget, der skulle betragtes som ikke repræsenterende nogen, kom til at bestå af Baunsbak-Jensen, KLF's formand, Villy Mølgaard og næstformand, pastor Frede Jørgensen, lektor Edith Aller, formand for Det danske Bibelselskabs børne- og ungdomsudvalg, pastor og filmproducent Per Jensen, Niels Jørgen Jensen LafM og endelig efter krav fra de deltagende frikirker, familiekonsulent i Baptistsamfundet Karin Christiansen (KD 26/1, DKt 5,59). Frikirkerne følte sig forbigået ved udvalgets sammensætning, men Villy Mølgaard afviste, at det skulle være tilfældet. Hans kongstanke er, at både folkekirken og frikirkerne kan være sammen i et produktionsselskab (KD 28/1). KS's to deltagere i mødet, højskolelærer Povl Bendix Knudsen og domprovst Holger Jepsen, gav udtryk for en foreløbig positiv holdning til mediecentertanken, idet Bendix Knudsen fandt, at »det har et rimeligt grundtvigsk præg« (KD 28/1, DKt 5,59f.).

Forinden det »historiske« møde havde nogle mennesker udtalt sig til KD (24/1) om, hvad de på forhånd mente om tanken om et kristent mediecenter. Pastor Laurids Korsgaard, Frederikshavn, tror ikke på ideen. De teologiske forskelle er for store, »det hele ender i strid og ballade«. I stedet for at etablere et stort prestigeprojekt, mener han, at

man bør satse på decentrale medieaktiviteter. Brug af de elektroniske medier kan let blive en flugt fra sekulariseringens udfordring, tror han. Vi skal satse på decentrale medier, men endnu mere på sognet. »Det kan ikke nytte, at de grundtvigske fornemt holder sig tilbage«, siger Niels Jørgen Jensen. Det kirkelige stof må integreres og ikke indsnævres i bestemte programflader, som KKR gør, mener generalsekretær Niels Jørgen Cappelørn.

Det næste fællesmøde blev planlagt til den 13. juni i Odense, hvor udvalget ville fremlægge bl.a. vedtægtsforslag, og man håbede, at der kunne holdes stiftende generalforsamling (KD 29/4).

På LafM's årsmøde i juni blev det klart, at LafM tidligst i september ville kunne tage stilling til, hvorvidt man ville være med i mediecentret eller ej og evt. tage imod tilbuddet om én plads i bestyrelsen (MrBl, 5,143f., KD og JyPo 5/6). Fra mange sider fandt man det vigtigt, at LafM kom med for at garantere den kirkelige bredde. Informationssekretær Niels Thue Krarup fandt det uheldigt, at udvalget havde et så utroligt hastværk, at det stilede mod en stiftende generalforsamling allerede på Odense-mødet. Lad os starte beskedent og finde ud af, hvad vi vil bruge centret til, inden der bruges mange mill. kr. på det (kronik i KD 11/6, jvf. i øvrigt KD 11/6, hvor der offentliggøres uddrag af vedtægtsudkastet.). Netop fordi, der er så mange uafklarede spørgsmål, må vi have dannet mediecentret, så vi efter kvalificerede drøftelser i fællesskab kan finde frem til de relevante løsningsforsøg, mente pastor Per Jensen (KD 13/6).

På det lange møde diskuterede man vedtægter, som det viste sig, at alle kunne tilslutte sig på nær KS, hvis repræsentant Povl Bendix Knudsen mente, at man tænkte for meget i organisationsbaner. Det viste sig også, at de fleste repræsentanter på Odense-mødet ikke havde mandat til at tilslutte sig et eventuelt mediecenter allerede da. Denne tøven, som altså ikke var noget særegen for KS's repræsentanter, anser Lars Holm for sund og god. Skal der skabes noget nyt, er det vigtigt, at det har kvalitet og nerve (DKt 13,187). Resultatet blev, at KLF blev ene-stifter af mediecentret med en grundkapital på 300.000 kr. Da det skulle være en kursus- og produktionsvirksomhed, anmeldtes det som en erhvervsdrivende fond (KD 15/6). KLF havde allerede udpeget sine 4 bestyrelsesmedlemmer til centret, udover formanden og næstformanden blev det biskop Henrik Christiansen og Asger Baunsbak-Jensen.

På IM's årsmøde kom generalsekretær Poul Langagergaard med et skarpt udfald mod frikirkers brug af de elektroniske medier (KD 16/6).

Kort efter Odense-mødet kom biskop Herluf Eriksen med forslag om en mediecentral i folkekirkens regie, finansieret over landskirke-

skatten og med en bestyrelse udpeget af KM. Han forestillede sig et folkekirkeligt båndværksted eller båndcentral i lighed med landscentralen for undervisningsmidler under undervisningsministeren. Herluf Eriksen var sig bevidst, at hans forslag gik i en helt anden retning end KLF's tanker. IM er på flere måder positivt stemt over for dette forslag, oplyste Poul Langagergaard. KM Mette Madsen læste forslaget med stor interesse og havde samtidigt bemærket, at KLF's mediecentertanke tilsyneladende ikke fik den påtænkte kirkelige bredde, nu da KS og IM åbenbart ikke vil være med (KD 17. og 20/6, jvf. Århus Stiftsbog 1987,101f.).

Næsten samtidigt udgav DMS et hefte: »Menneske, menighed, medierne. Et oplæg til debat om kirken i en ny medieverden«, forfattet af den tidligere radiomedarbejder, pastor Laurids Korsgaard. Hans lille hæfte satte sommerens mediedebat på hovedet. Han slog til lyd for, at brug af bl.a. TV ikke kan erstatte menneskeligt nærvær og hævder, at motiver for et medie-engagement blandt kirkefolk ofte er ønsket om at få magt over andre (jvf. KD 25/6). Herluf Eriksen kom med et forslag om, at der blev oprettet folkekirkelige nærradio- og TV-udvalg. Forslagets baggrund er, at mange menighedsråd landet over engagerer sig i nærradioprojekter. Disse aktiviteter foreslås finansieret over rådighedsbeløbene (KD 27/6). Pastor Jørgen Juul Petersen fandt biskop Eriksen's forslag som et udmærket alternativ til KLF's mediecentertanke (KD 1/7).

Først på efteråret blev det endeligt klarlagt, at KS ikke kunne bakke mediecentertanken op, fordi det, således som det tænkes opbygget, ikke er foreneligt med KS's kirkesyn, som sætter sognet i centrum. Derimod kunne KS støtte tanker, der går i retning af Herluf Eriksen's forslag (DKt 21,322, KD 25/9, 10/10). KM Mette Madsen gav udtryk for ideer, der lå tæt op af KS's forslag (KD 15/10).

Som bebudet skulle LafM tage endelig stilling til engagementet i mediecentret i slutningen af september, og udfaldet var imødeset med stor spænding. Men man kunne ikke nå til enighed om en afgørelse. Uenigheden skyldtes uden tvivl KS's afvisning, samtidig med, at det var ret uklart, hvilken opbakning Herluf Eriksen's forslag ville få både fra politisk og kirkeligt hold. Derfor ville man lade situationen flyde og håbe, at der derved kunne dannes basis for en mere bred løsning (KD 30/9).

Efter KS's nej til at være med i mediecentret, indbød Asger Baunsbak Jensen repræsentanter fra KS til en samtale om en fælles mediepolitisk indsats. Men kommentarerne fra begge sider lød: »Vi

har haft en positiv og god samtale, men arbejder videre hver for sig« (KD 5/11, jvf. 2. og 9/10).

Mediecentret planlagde at holde sit første bestyrelsesmøde den 7/12. Det sene tidspunkt skyldtes, at man først ville afvente udfaldet af LafM's bestyrelsesmøde den 30/11. Da det blev et ja, var der 29 tilsluttede organisationer og frikirker som medlemmer (KD 5/11, 1/12, MrBl, 1, 1988, 6).

KS var meget utilfreds med, at LafM tilsluttede sig mediecentret, og især, at Niels Jørgen Jensen lod sig indvælge i bestyrelsen. Højskolelærer Povl Bendix Knudsen, formand for KS's medieudvalg er overrasket og dybt skuffet over hans ja. Niels Jørgen Jensen føler ikke, at han har forrådt KS. »Jeg har måttet sluge nogle principper, men sagen er så vigtigt, at jeg med nogen betænkelighed går med. Og der skete jo ikke noget med KS's forslag. Det er et løst forslag, som der ikke har været politisk opbakning bag,« sagde han (KD 3/12). KD's leder anførte, at Bendix Knudsen's modstand imod mediecentret skyldes mere »kirkepolitik end mediepolitik« (4/12). Der blev en ret voldsom polemik om LafM's tilslutning og især Niels Jørgen Jensen's stilling.

På mediecentrets første bestyrelsesmøde blev Asger Baunsbak Jensen valgt til arbejdende formand i en 2 årig periode, hvor det var hensigten, at han skulle søge orlov fra sin præstestilling ved Stavnsholtkirken i Farum (KD 10/12, BeT 11/12). Asger Baunsbak-Jensen gav udtryk for, at han håbede, at KS ville tilslutte sig centret på et senere tidspunkt (KD 10/12). Niels Jørgen Jensen kom med en lang redegørelse for sin stillingtagen til mediecentret og slog fast, at det skal være med til at sikre folkelige, kvalitative udsendelser i TV-2. Centret er ikke tiltænkt nogen egenproduktion, ej heller er der tale om et stykke økumenisk arbejde, men kun et samarbejde om at løse nogle presserende praktiske opgaver i forbindelse med at sikre kirkelige udsendelser i dansk radio og TV. Desuden gør han opmærksom på, at langt de fleste bakkede initiativet op på LafM's årsmøde (KD 11/12). Lars Holm kalder LafM's afgørelse for en panikbeslutning. Man burde have afventet, at der blev iværksat et mere repræsentativt mediearbejde, »som bedre kan modsvare dansk tradition for kirke og kristendom.« Han undrer sig over, at der endnu ikke foreligger nogle vedtægter, der sikrer, at den folkekirkelige indflydelse bliver så stort, at det svarer til den reelle fordeling i befolkningen (DKt 25,389, jvf. KD 12/12). Villy Mølgaard hævder, at det er forkert at påstå, at der ikke findes vedtægter, når de rent faktisk har været kendt siden september (DKt 26,414, jvf. KD 18/12). Niels Jørgen Jensen slår fast, at det følgelig er forkert af

Lars Holm at påstå, »at Danmarks Kirkelige Mediecenter ikke bliver repræsentativ for det danske kirkeliv«, når LafM går ind og støtter arbejdet. Vores opgave er at sikre alsidighed og bredde, fastslår han og fortsætter: »Jeg er bange for, at vi i (KS), hvor vi hele tiden ynder at kalde os en folkelig bevægelse og ikke en forening, ved bestandigt at vende ryggen til realiteter og udfordringer isolerer os mere og mere folkeligt.« (DKt 26,412f.).

Sidst på året kom der også et spørgsmål fra det socialdemokratiske folketingsmedlem, Søren Nørgaard Sørensen, næstformand i kirkeudvalget, til KM Mette Madsen om ministeriets placering i forhold til Danmarks Kirkelige Mediecenter. Har det fået et officielt blåt stempel, spurgte han (KD 10/12).

Konfirmandundervisning

Inspireret af det forslag til forberedende konfirmandundervisning, som bl.a. 3 jyske biskopper stod bag (jvf. 1987, 242ff.) udsendte KM Mette Madsen først på året et udkast til en kgl. anordn. om forsøg med kirkelig dåbsoplæring. Udkastet blev sendt til biskopperne, Prf og LafM til høring med en meget kort frist, da det var hensigten, at anordningen skulle udsendes i løbet af forsommeren og træde i kraft allerede fra efteråret 1987. Det fremgik klart af udkastet, at der ved forsøgsundervisningen ikke måtte flyttes stof fra skolen til kirken. Formålet er på så tidligt et tidspunkt som muligt at gøre børnene fortrolige med den kristne børnelærdom og folkekirkens gudstjeneste. Og undervisningen skal foregå i de samme lokaler, hvori den egentlige konfirmationsforberedelse foregår (KD 7/2). Biskop Herluf Eriksen er tilfreds med KM's forslag. Der er forbedringer i det i forhold til det oprindelige oplæg, siger han. Han noterer med tilfredshed, at der indføres frivillighed, at forsøgsperioden er gjort kortere til kun 5 år, at der skal nedsættes et kompetent udvalg, der skal følge forsøgene og påse, at der ved tildeling af de 40 forsøgstilladelser tages både hensyn til den geografiske placering og den kirkelige geografi (KD 7/2).

Allerede før den kgl. anordn. var en kendsgerning, modtog KM en anmodning fra Ravnsbjerg sogn ved Århus om at få tilladelse til at iværksætte dåbsoplæring til efteråret. Sognets præster Ejvind Nielsen og Jørgen Glerup havde fået 95 % af forældrenes opbakning i sognets 2 skoler til at iværksætte undervisningen i 3. klasse (KD 12/2, 25/2).

KM's udkast mødte ikke 100 % tilslutning. LafM's distrikthforeningers svar var overvejende positive, oplyste formanden, gårdejer Henning Rasmussen. Men distrikthforeningen i København mødte det med betænkelighed, fordi man ikke troede, at ordningen ville få gennem-

slagskraft i København (KD 9/3, 25/3). Prf frygtede, at en gennemførelse af ordningen vil gå ud over kristendomsundervisningen i skolen. Og man mener ikke, at den adskillelse, der igennem flere år har været på dette punkt, har forvoldt nogen skade (KD 25/3). I KD uddyber formanden, pastor Knud Møller Prf's opfattelse (8/4), det sker på grund af et angreb fra pastor Ejvind Nielsen (KD 3/4). Biskopperne var stort set positive overfor forslaget (KD 7/4, 8/4), dog indtog Vincent Lind et særstandpunkt. Efter hans opfattelse eksisterer der ikke noget særlig stort problem omkring dåbsoplæringen, derimod er der store problemer med skoleundervisningen i kristendom. Skal der etableres en ordning til afhjælpning af dette, skal denne undervisning foregå indenfor skolens almindelige undervisningstid, mener han (KD 21/4).

Præsten og religionspædagogen Kaj Mogensen kunne se mange gode sider ved forslaget og kom med sine kommentarer til det i form af 25 teser. Dog gjorde han opmærksom på, at man efter hans opfattelse ikke kan undervise sig ud af sekulariseringen. Det var også hans faste overbevisning, at ordningen – på længere sigt – ville gøre det vanskeligt at argumentere for skolefaget kristendomskundskab (KD 5/5). Dog mente han, at man skulle give sig god tid til overvejelser og planlægning, inden man eventuelt gik i gang. Flere andre mente, at det var bydende nødvendigt, at folkekirken tog udfordringen op her og nu, bl.a. pastor Asger Baunsbak-Jensen (KD 10/1) og folketingsmand Alice Brask (KD 27/1).

På LafM's årsmøde gav formanden Henning Rasmussen udtryk for frygt for, at forsøget kan give folkeskolen et påskud til at fralægge sig kristendomsundervisningen, i så fald har man gjort det danske folk en bjørnetjeneste, sagde han (MrBl 6-7, 190, JyPo 3/6).

Da KM Mette Madsen i begyndelsen af juni fremlagde den kgl. anordn. for pressen oplyste hun, at man i KM havde beregnet, at udgiften til undervisning af hvert hold vil beløbe sig til ca. 10.000 kr., der kunne betales af kirkekassen uden om rådighedsbeløbet. Der vil kunne iværksættes 40 forsøgsprojekter hvert år i den 5 årige periode, men hver tilladelse gælder kun for et år, dog med mulighed for forlængelse. Kontorchef Finn Langager i KM oplyste, at der allerede var indkommet næsten 20 ansøgninger fra sogne om at gå i gang allerede fra efteråret (KD 4/6). I første omgang var det kun jyske sogne der gik i gang. Otte var med fra begyndelsen (KD 3/9). Ravnsbjerg meldte om en god start på forsøget (KD 17/11). Pastor Poul Chr. Arnbak, Oue, kan også melde om stor opbakning, og han tror, at det skyldes, at det sker i ly af folkekirkens konfirmationsforberedelse. »Alle kan være med, uden at der ligger nogen speciel bekendelseshandling i at deltage« (DKt 14, 208f.).

Kristendomsundervisning

Det kom i årets løb til en ret omfattende debat om kristendomsundervisningen i folkeskolen, gymnasierne og HF. For de sidstes vedkommende skyldes det, at undervisningsministeriet udsendte et udkast til en ny bekendtgørelse om religionsundervisning, hvori det blev muligt at benytte op til halvdelen af den samlede undervisningstid i faget til kristendom. Det anser et flertal i religionslærerforeningens bestyrelse for uheldigt (KD 23/5, jvf. DKt 24, 376ff., 25, 395f. og lektor Hans Mikael Holt's artikel i TF nr. 10: Religionsundervisning i det sekulariserede Danmark). Mere opmærksomhed vakte det, at undervisningsminister Bertel Haarder sidst på foråret nedsatte et læseplanudvalg med biskop Herluf Eriksen som formand, der skulle kulegrave kristendomsundervisningen i folkeskolen. Haarder konstaterer, at kristendoms-kundskab i folkeskolen er blevet lavstatus fag, og den udvikling vil han gerne have brudt. Han ønsker, at det i højere grad bliver kristendommen, der kommer i centrum i religionsundervisningen. Undervisningen skal lægge op til en personlig stillingtagen. Ligeledes skal der inddrages alment menneskelige spørgsmål samt ikke kristne religioner. Ligeledes må det undersøges, om fritagelsesbestemmelserne bruges således, som det var hensigten (KD 2/6). På LafM's årsmøde sagde formanden, Henning Rasmussen, at vi snarest muligt bør have en ny folkeskolelov, hvor formålsparagraffen igen kommer til at indeholde det evangelisk-lutherske kristne livssyn som grundlag for al undervisning (MrBl 6-7, 190, jvf. KD 3/5). KD's leder (6/6, jvf. lederen 3/6) glæder sig over, at han »sagde det klart og uden den »blufærdighed«, med hvilken mange ellers har forholdt sig til det forkyndende i skolens religionsundervisning«. Det socialdemokratiske folketingsmedlem Søren Nørgaard Sørensen siger nej til en gammeldags terpeskole og maner til, at vi står fast om frivilligheden som det bærende princip, i stedet for bevidst at vælge en forkyndende folkeskole (KD 10/6). Bertel Haarder siger, at folkeskolens formålsparagraf er kulturløs, og han glæder sig over, at Ole Vig Jensen, Det radikale Venstre, også har givet udtryk for, at det er på tide at få ændret folkeskoleloven fra 1975 (jvf. 1976, 331f.). Pastor Tove Fergo benytter anledningen til at gøre opmærksom på, at det er på tide, at vi ser på de mange menighedsinstitutioner for børn, hvor det kristne livssyn ikke længere er grundlaget for dagligdagens arbejde (KD 11/6). Hans Mikael Holt slår fast, at det er væsentlig, »at få fjernet eller helt ændret den diskriminerende fritagelsesparagraf (TF nr. 10). KS's formand, domprovst Povl Killerich, siger, at Bertel Haarder ikke skal have utak for sit initiativ. Vi ønsker af hjertet, at faget »må få en ordentlig placering i undervisningsforløbet, – ikke ud

fra et missionerende, men ganske enkelt ud fra et bredt folkeligt synspunkt, fordi kristendom og kirke er en del af danskheden.« (DKt 21,318f., jvf. KD 10/10). I det samme nr. af DKt har seminarielektor Børge Troelsen, Århus en artikel: Religion i fremtidens skole, der æggede til megen modsigelse i de følgende numre. Han erkender, at man ikke fik løst religionsundervisningens problemer med skoleloven fra 1975, hvor man næsten kun var fikseret på at få løsnet forbindelsen mellem folkeskolen og folkekirken. »Det, der er behov for, er virkelig en total omlægning af faget/undervisningen, så det nu endelig kan blive klart, at når man i skolen taler om religion, sker det på skolens præmisser.« Udgangspunktet for undervisningen kan derfor ikke være, at vi har en kristen folkekirke i Danmark, mener han. Og det betyder helt konkret, at undervisningen ikke kan gives indenfor rammerne af et fag, »der hedder *kristendoms*kundskab«, hævder han. Han finder det rent ud sagt naivt at gå ud fra, at den bibelske fortælling står i centrum af nutidsdanskernes bevidsthed. Hvis de nye planer for religion i skolen blot lægger op til en styrkelse af den kendte kristendomsundervisning, »så bliver det ikke fremtidens, men fortidens skole, man tjener med sit arbejde«, fastslår Troelsen (324ff.).

Dermed var bolden givet op. I nr. 23 af DKt var der artikler om kristendomsundervisningen i skolen, skrevet af universitetslektor Svend Bjerg, pastor Richardt Riis, provst Ole Brandt-Pedersen. Bjerg's var ikke skrevet til lejligheden, men var indledningsafsnittet til Pædagogisk Manifests hæfte om kristendomsundervisningen. DKt's redaktør, pastor Lars Holm siger om deres indlæg, at den røde tråd i dem er, at Troelsen's standpunkt er udtryk for den forældede position, som tidligere benævntes som positivisme (353). Flere kommentarer til Troelsen kom i de næste numre (pastor Tage Rossel og fhv. øvelsesskolelærer Erling Pallesen 396ff., adjunkt Michael Bøss 370ff.). Pastor Andreas Davidsen kalder Troelsen's oplæg rene ord for pengene. Og han slår fast, at børn elsker fortællinger og lærer mere af dem end abstrakte ord kan registrere, og det gælder også de bibelske fortællinger. »De er og bliver kristendomsundervisningens livsnerve, både på grund af den viden de rummer om menneskelivets vilkår, men også fordi de hører med til vore menneskelige og folkelige rødder«. Ingen kan tage stilling til noget som helst, medmindre man kender sine egne forudsætninger, fastslår Davidsen (KD 29/10). Universitetslektor, dr. theol. Carsten Breengaard slår fast, at det i meget bred forstand er et alvorligt problem, »at den bibelske fortællerkreds og kristendommens centrale forestillinger ikke mere kendes« (KD 6/11). Fhv. seminarirektor K. F. Brondbjerg skriver, at »et fags betegnelse betyder mere, end man

skulle tro. For den markerer fagets hovedindhold«. Derfor finder han det meget uheldigt at ændre fagets navn til »religion« (KD 9/11). KD's leder finder, at religionslærerforeningen udsender et forkert signal med sit forslag til navneforandring til religion (21/12). Lektor Nina Tange Kristensen: »Faget må finde sin identitet på nutidens præmisser i en pluralistisk og sekulariseret skole, hvor man ikke ensidigt kan formidle »den store sandhed« om tilværelsen. Derfor må faget hedde religion ligesom før 1975« (kronik i KD 16/11).

Læseplansudvalgets formand oplyser, at han forventer, at man er færdig med arbejdet senest 1. juni 1988 (KD 24/12).

En film om folkekirken

Filminstruktøren Anne Wivel fik af Statens Filmcentral til opgave at lave en film om folkekirken. Og i efteråret havde denne film: »Ansigt til ansigt« premiere i København.

Instruktøren valgte at løse den stillede opgave ved at lade kameraet følge undervisningen på pastoralseminariet i København i efterårssemesteret 1986. Flemming Behrendt skriver i en omtale af filmen, at instruktøren med sin film forsøger det samme, som en af pastoralseminariets lærere siger om en prædiken, at det vigtigste ved den ikke er, »om tilhørerne bagefter kan referere indholdet, men om han mentalt bliver sat i svingninger af den. På samme måde har Anne Wivel søgt at spærre tilskuerne til sin næsten 3 timer lange film inde i et univers af ansigter, blottet for almindelig filmpoetisk garniture, men fyldt af en spænding, der bringer dem i svingningstakt med filmens stof.« (BeT 1/12, jvf. samme i MrBl, 1, 1988, 3f.). BeT's ukendte filmanmelder skriver, at man ikke tror det muligt, at en filminstruktør, der får til opgave at lave en film, der skildrer folkekirken, lukker sig inde på den næsten ukendte uddannelsesinstitution, pastoralseminariet, men resultatet, den meget lange og budgetoverskridende film, er »fremragende. Konstant medrivende, underholdende, engagerende.« (BeT 30/11).

Det er ikke nogen »informationsfilm om folkekirken, men et stærkt personligt dokument om det at blive og være præst« skriver KD's filmanmelder, pastor Johannes H. Christensen, der også er lærer i hymnologi på pastoralseminariet. Og han fortsætter: Anne Wivel har »lavet en flot, underholdende, underfundig film om præsten og præstens arbejde og forventningerne til det, og dermed om folkekirken.« (KD 30/11). Pol's Bent Mohn skriver: »Første halvdel af filmen føles som en evighed.« »Tre timers floskelsnak og ansigter i nærbilleder giver naturligvis følelse af at kende nogle af de medvirkende.« (Pol 30/11).

Professor Steffen Kjeldgaard-Pedersen skriver om den næsten en-

stemmige ros af filmen i den københavnske presse: »Begejstringen har været urimelig, for faktisk er filmen ikke noget særligt, men den udmærker sig ved ikke at være så kedelig, som den umiddelbart lyder til.« »At man ... alligevel ikke gaber sig i søvn, kommer sikkert af den dygtige vedligeholdte illusion om, at de nærfilmene personer får lov til at tale ud, så man tror, man lærer dem at kende.« »Filmen siger ikke meget om folkekirken«, men den giver et billede af pastoralseminariets undervisning, som ikke er særlig flaterende, fastslår Kjeldgaard-Pedersen (PrfBl, 2, 1988, 39ff.).

Højskoleforstander Ole Jensen finder, at det er »en virkelig anbefalsesværdig film om kristendommen i dagens Danmark«. »Den er støvsuget for smartheder, næsten puritansk i sine virkemidler. Den er simpelthen bare optaget af de mennesker, der optræder i den, og i det de taler om.« Han bemærker, at Anne Wivel er blevet forelsket i de to fundamentalister på holdet, men det »skyldes et filmisk blik: De er de tydeligste typer, de er dem, der får de mest markante diskussioner i gang.« Og hun har ret i, at uden dem ville filmen have været mere kedeligt. Men dette punkt er også hans eneste anke over filmen. »Som dokumentation omkring folkekirken vil den give den uindviede et indtryk, som er skævt. Det er ikke karakteristisk at møde den fundamentalistiske type. Den er sjælden.« (HskBl 2, 1988, 21ff.).

Alterbogsforslaget

Når man går i gang med et så prætentivt forehavende, som at ville kuldkaste en gudstjeneste, der har vist sig bæredygtig i 450 år, må en kritisk prøvelse være på sin plads, mener pastor A. F. Nørager Pedersen (TF nr. 7). Selv om der på denne plads blev skrevet meget om det nye alterbogsforslag i fjor (1987, 267 ff.), skal der bruges lidt plads på denne kirkehistoriske begivenhed også i år. Debatten fortsatte med uformindsket kraft. Der kom mange mindre indlæg i dagspresse og tidsskrifter, for de flestes vedkommende holdt de sig til de samme temaer som i fjor, men der kom også flere længere og vægtige indlæg. Begejstringen over det nye har i nogen måde lagt sig, man er kommet ind i eftertankens periode. Det var heller ikke for tidligt, for biskopperne besluttede sidst på året, at man ville sætte en ekstra dag af til forårsbispemødet i 1988, hvor man ville se at få afklaret alterbogsforslagets videre skæbne. »Allerede på januarbispemødet vil vi se at få lavet en køreplan for den videre procedure, hvorledes man skal forholde sig med de erfaringer der er kommet ud af brugen« oplyser biskop Ole Bertelsen (KD 2/11). På dette bispemøde satsede man på, at der kunne tages en ny autoriseret alterbog i brug til advent 1990 samtidig

med en ny bibeloversættelse (KD 7/1-88). I øvrigt skete der en del på denne front. En gruppe højkirkelige præster udarbejdede et kollektforslag som modtræk mod alterbogsforslagets kollekter af Anna Sophie Seidelin. Mange af det officielle forslags kollekter udtrykker en ubibelsk tankegang, og vi vil give menigheden noget at leve af, sagde Jørgen Sejergaard en af præsterne bag udgivelsen (MV nr. 4). Biskop Henrik Christiansen støttede udgivelsen økonomisk ud fra almindelig folkekirkelig interesse, og fordi der her er udført et seriøst og dygtigt arbejde (smst.).

Der var stor uenighed om, hvorvidt forslaget var godt, eller det kun var en af modernismens flygtige svaler. Pastor Bent Christensen, der har gjort en hel del ud af forslaget (jvf. PrfBl 22, 439f., 41, 788f.) mener, at indførelsen af de GT-lige læsninger stort set er det eneste positive ved forslaget, men de er så værdifulde, at de er al besværet værd, i stedet for bare at afvise hele forslaget (TF nr. 7). Professor Niels Hyldahl, der var medlem af liturgikommissionen, skriver, at det ikke så meget er det foreslåede udvalg af GT-lige tekster, der står til diskussion, »men snarere det forhold, at sådanne tekster overhovedet skal høres i gudstjenesten.« Han påviser, at denne opfattelse i nyere tid skyldes, at den berømte tyske liberalteolog Adolf Harnack forkastede GT som de kristnes bibel, den skulle gives tilbage til dets rette ejere, mænd, jøderne. Hyldahl betegner denne opfattelse som skæbnesvanger for kristendommen. »Kirken har dermed fornægtet sin egen historie, sin egen oprindelse: at kristendom efter sit begreb er sand jødedom« (TF nr. 9, 1986.).

Pastor Andreas Davidsen havde som helhed kun lovord til det nye forslag, dog mente han, at udgangslæsningens placering er og bliver et fremmedelement (KD 15/4 = PrfBl 19,367ff.). Pastor Henning Nielsen, der analyserede de NT-lige læsninger i det nye forslag, var tilfreds med det nye udvalg af især episteltekster, men han tvivlede på, at det såkaldte »epistelhad« vil blive dæmpet meget selv med det nye tekstudvalg på grund af udgangslæsningens stærke placering i højmesseforslaget (DKt 1-2,4ff.).

Endnu en gang var det de nye kollekter, der kom i skudlinjen. De er svært forståelige, fordi de er skrevet i knækprosa og flere af dem giver udtryk for dårlig luthersk teologi, anfører pastor Niels Eric Grunnet (KD 7/2). Grunnet synes at give udtryk for, at man på forhånd har lagt sig fast på en bestemt definition af tekstens mening, og at det lutherske forstås som en gentagelse af, hvad Luther og hans nærmeste medarbejdere sagde. Det kan da vist ikke være hans mening, for det måtte jo betyde, at han selv måtte undlade at formulere en prædiken, fastslår

pastor Johannes Væge (WA 13/2). Pastor Frede Møller mener, at de nye kollekter er »Kejserens nye klæder« om igen. »Kan menigheder og præster rundt omkring da ikke se, at »han har jo ingenting på?« (KD 1/4). Pastor Freddy Cortes undrer sig over, at der er så mange grundtvigske blandt de kirkeligt mest konservative, når det gælder det nye alterbogsforslag. Hverken liturgi, kollekter eller bønner er faldet ned fra himlen, men er menneskers værk, og derfor kan de også udskiftes, uden frelsen kommer i fare (KD 16/7). IM's nye formand, pastor K. Lindhardt Jensen, sagde i formandsberetningen på IM's årsmøde, at han ikke ville afvise, at der er et vist behov for en ny alterbog. De gode ting i forslaget overskygges fuldstændig af de dårlige kollekter. Og han frygter også, at epistellæsningens placering kan føre til, at den helt glider ud. »Det vil være en ulykke for vor kirke, dersom dette forslag bliver autoriseret« (IMT nr. 25).

Der blev fornyet debat om kirkebønnen i årets løb. I et svar til folketingsmedlem Jørgen Lenger (SF) siger kirkeministeren, at liturgi-kommissionen imod hendes forventning har undladt at foreslå en ændring af kirkebønnen, derfor har hun bedt biskopperne om at tage sig af den sag (KD 16/1, jvf. 1987, 270). Da liturkommissionen udsendte en betænkning om konfirmation og begravelse, viste det sig, at Erik A. Nielsen ikke var medunderskriver. I et efterskrift til forordet så han sig nødsaget til at begrunde hvorfor, og gav samtidigt udtryk for, at han ville tilbagekalde sin underskrift under alterbogsforslaget, hvis noget sådant var muligt. Grunden var uenigheden om kirkebønnen, hvor han anklager kommissionens øvrige medlemmer for udemokratisk spil ved det, at han ikke fik mulighed for at afgive et særvotum (jvf. betænkning nr. 1100, KD 19/5, PrfBl, 46, 877ff.; jvf. tillige kommissionens formand i PrfBl 1-2, 15ff.). Provst N. C. Lilleør slår fast, »at der ikke er teologisk basis for at nægte at bede for kongen. Der er politiske, taktiske og private fornemmelser bag ... men det er jo en anden sag« (KD 20/11).

Pastor Visti Christensen er utilfreds med, at det kun er de sogne, der har prøvekørt forslaget, der er blevet bedt om at rapportere til biskopperne om deres erfaringer med forslaget. Det er ikke utænkeligt, at der i mange sogne har fundet en indgående og kompetent drøftelse sted forud for en beslutning om ikke at ville afprøve forslaget. Derfor kan der bag et nej til at prøvekøre forslaget ligge en væsentlig opinion, som man derved afskærer sig fra at få med i sine betragtninger, hvad han finder meget uheldig (KD 9/12).

Folkekirkens ansatte

I 1987 blev det ikke til det store antal præstesager. Dommer Peter

Garde, der havde forsæde i Lynge-Uggeløse-sagen (jvf. 1987, 258f.), gav udtryk for, at ingen andre retssager bliver ført så lidenskabelig som præstesager (JyPo 5/6). Pastor Egon Lausen gav udtryk for, at det sandsynligvis er for vanskeligt at få en præst afskediget med de nuværende regler. Han gjorde samtidig opmærksom på, at de fleste præstesager jo ikke handler om den forkyndelsesfrihed, der er årsagen til præsters meget sikre ansættelsesforhold (KD 22/4, jvf. 23/4 og KD's leder samme dag). Biskop Georg S. Geil kunne ønske, at man kunne komme ud af de desværre af og til forekommende uløselige præstesager, hvor der for så vidt ikke er noget galt med præsten, men det kan bare ikke gå længere i den pågældende menighed, på en langt smidigere måde end hidtil, ved at biskoppen fik indstillingsret til ministeren til et af embederne ved en kirke, hvor der er tre hele stillinger (KD 1/5).

Inge-Lise Wagner afskediget. Allerede kort tid efter, at hun havde genoptaget sit arbejde efter den 9 måneders lange suspension under provsteretssagen (jvf. 1987, 254ff.) kom hun igen på kant med sit menighedsråd. Indtil april måned havde hun kun deltaget i et menighedsrådsmøde, og det havde hun endda forladt før afslutningen i vrede. Hendes begrundelse for at udeblive var, at der ikke var indkaldt til dem på reglementeret vis. Derudover rettede hun voldsomme beskyldninger imod sit menighedsråd og kirkebetjeningen. Hun mente, at flere medlemmer af rådet bevidst forsøger at chikanere hendes arbejde og anklager dem for at have fjernet nogle af hendes papirer fra menighedshuset. Det sidste forhold fik hende til at true med politianmeldelse. Menighedsrådet reagerede over for de anførte forhold ved at sende en klage over hende til biskop Henrik Christiansen (JyPo 19/4, BT 20/4, KD 22/4, Pol 22/4), der sendte klagen videre til KM. KM tog først stilling til sagen ud på efteråret efter et møde med Inge-Lise Wagner, hvor KM Mette Madsen fik bekræftet, at der foreligger så betydelige samarbejdsvanskeligheder mellem præsten og menighedsrådet, at der ingen anden udvej var end afskedigelse. Denne kunne dog først effektueres efter en tre ugers frist til præsten og hendes organisation Prf til at udtale sig skriftlig om sagen. Men det var ventet, at det ville ende med afskedigelse (KD, Pol og BeT 22/10). Til Aalborg Stiftstidende erkendte hun allerede nu, at spillet var ude, og derfor var hun allerede gået i gang med at lave sin afskedsprædiken (jvf. WA 30/10).

Kort før jul var afskedigelsen med udgangen af marts måned 1988 en kendsgerning, men det må bemærkes, at hun *ikke* blev frakendt kjole og krave (pol 15/12, KD, Pol og BeT 16/12, jvf. JyPo 5/12, jvf. til hele fremstillingen 1987, 254ff.).

Hørsholm. Rosa Petri, der i begyndelsen af 1986 blev ansat som

sognepræst i Hørsholm under megen virak, tog allerede sin afsked i slutningen af 1987. Årsagen angav hun som for stor arbejdsbyrde, så stor, at hun af helbredsgrunde ikke længere magtede at fortsætte som sognepræst (BeT 14/8). Det skal også nævnes, at Kirsten H. Eistrup, der i 1986 blev indstillet som nr. 1 af menighedsrådet, men som blev forbigået af biskop og KM, i 1987 blev ansat som sognepræst i Hørsholm, efter at hun havde virket flere steder som konstitueret sognepræst (jvf. PrfBl, 48, 935).

Svallerup ved Kalundborg. Her afbrød det andet menighedsråd indenfor 6 år samarbejdet med sognepræst Brita Houmøller Kønig. Ved menighedsrådsvalget 1984 nægtede det hidtidige menighedsråd at genopstille på grund af uoverensstemmelse med præsten. Biskop Bertil Wiberg erkender, at skønt det nye menighedsråd bevidst har ønsket at begynde på en frisk, blev alt ved det gamle. På et møde med menighedsrådet fik biskoppen rådet til at genoptage sit arbejde, men samtidig blev det pålagt præsten at etablere et godt samarbejdsforhold, i modsat fald kunne det få alvorlige konsekvenser for hendes ansættelse i folkekirken (KD 14/3, 28/3).

40 års-dagen for de 514 protesterende præster. Den 28/2 var det 40 år siden, at 514 præster advarede rigsdagen mod at sprænge det folkekirkelige fællesskab ved at tillade ordination af kvindelige præster. Fællesskabet Kirkelig Fornyelse benyttede anledningen til at fastslå, »at ændringen af den hidtidige ordinationspraksis netop har forårsaget det skisma inden for folkekirken, som de 514 præster advarede imod, og at erklæringen således bevarer sin fulde aktualitet.« (Re-Formatio 2,2, jvf. KD 2/3). Pastor H. C. Christensen hævder, at »skismaet, kirkesplittelsen er en kendsgerning«, selv om den ikke umiddelbart kan ses ved, at de 514 præster eller deres efterfølgere har forladt folkekirken (Re-Formatio 2,27f.). KD's leder mener, at »det skal for så vidt ikke beklages«, at de ikke har draget denne konsekvens (3/3, jvf. pastor Olav Fog i KD 23/4).

Folkekirkeligt ligestillingsudvalg. Spørgsmålet om de kvindelige præsters stilling fik fornyet aktualitet i begyndelsen af året, da KM bebudede, at hun ville nedsætte en arbejdsgruppe, der skal undersøge, hvordan praksis udvikler sig med hensyn til kvindelige præsters virke i menighederne og hierarkiet. Udvalget skulle være et supplement til regeringens handlingsplan for ligestilling mellem kønnene. Udvalget skal bestå af folk fra KM, af biskopper; ligeledes anmodes Prf og LafM om at udpege repræsentanter (KD 6/1, 6/2). Ligeledes forlød det, at KM i forbindelse med udvalgsarbejdet overvejede at ændre praksis med hensyn til ordinationsgudstjenester, hvor en mandlig modstander

af kvindelige præster kunne nægte at lade sig ordinere sammen med en kvinde (KD 6/1). Dette forlydende, som viste sig at være uden bund i virkeligheden, var anledning til en efterfølgende voldsom debat og protest mod dette arbejdsudvalgs kommissorium og sammensætning. Endnu inden udvalget var en realitet protesterede 92 præster mod arbejdet og ville i det mindste have to kvindepræstemodstandere med i udvalget. Jørgen Glenthøj og Jørgen Sejergaard blev foreslået (KD 29/1, JyPo 30/1, KD 9/2 bringer navnene på de protesterende). KM Mette Madsen kunne berolige de protesterende med, at hun ikke på nogen måde overvejede at ændre ordinationspraksis (KD 6/2). Til SF-folketingsmanden Inge Harms, der spurgte KM, om hun ville ændre ordinationspraksis, så det ikke længere blev muligt for en mandlig ordinand at undslå sig for at blive ordineret sammen med en kvinde (KD 20/2), svarer KM, at der ikke eksisterer nogen som helst ordning, det er helt op til den enkelte biskop selv, hvorledes han ønsker at tilrettelægge ordinationer. Et indgreb i biskoppernes kompetence på dette område ville være uforeneligt med folkekirkens rummelighed (KD 2/3).

Biskop Georg S. Geil er formodentlig den eneste biskop, der holder separate ordinationsgudstjenester for mandlige kvindepræstemodstandere (KD 6/3). Han finder, at det er en rimelig og kirkelig ret, og simpel logik tilsiger, at KM ikke skal blande sig i biskoppernes ordinationspraksis. »Det der hører hjemme under biskoppens hånd, kan ingen part udefra stikke fingrene i« (KD 4/2). Pastor Jørgen Glenthøj skriver, at netop denne udtalelse viser, »at bispeembedet savner en kirkeretlig kontrol«, for »ordinationshandlingen er ikke biskoppens privatsag. Den er en liturgisk retshandling, der ikke tåler vilkårlighed«. Derfor må der »oprettes en kirkelig ankeinstans, hvor administrative afgørelser (ministeriets, biskoppernes og provsternes) kan sættes under kvalificeret retsprøvelse.« (KD 10/2). Ved sin ikke-indblanding i dette forhold undlader KM i realiteten at sikre de pågældende ordinander den ønskede ret, fastslår professor Regin Prenter (KD 5/2 jvf. læsebrev i KD 18/2 fra Prenter og Pastor Erik H. Bennetzen). Domprovst Karen Horsens mener ikke, at en separat ordinationspraksis er rimelig. »Det skal være en fantastisk flink biskop, som vil gøre det« (KD 7/3).

Medlemmer af udvalget blev: Kontorchef Kristian Bagger KM (formand), biskopperne Ole Bertelsen, Georg S. Geil (KD 11/2), Asger Gewecke, Lise-Lotte Højgaard (jurister i Prf), Anker Honore og Eli Højbjerg Andersen (LafM) (KD 25/3, jvf. 12/2 og 18/2).

Hen på efteråret protesterede en gruppe kvindelige præster over sammensætningen af udvalget, de fandt det meget uheldig, at ingen kvindelige præster havde fået sæde i udvalget. I et svar til folketings-

mand Arne Jensen (A) oplyste KM, at hun efter et møde med en gruppe kvindelige præster vil overveje en ny sammensætning af udvalget (KD 23/10). Gruppen, hvis talsmand var sognepræst Annelise Nordholdt, sendte den 4/9 et åbent brev til KM (jvf. PrfBl 41, 787), havde et møde med KM den 29/10, hvor det blev klart, at ønsket om repræsentation i udvalget ikke kunne imødekommes, men derimod kunne der tilknyttes et antal kvindelige præster, som skal fungere som konsulenter under hele forløbet af den sociologiske undersøgelse. Gruppen udpegede 5 præster til dette formål, gennem en forespørgsel i PrfBl søgte man at få samtlige kvindelige præsters tilslutning til valget af Annelise Brok, Vibeke Kersting, Gunda Jørgensen, Ruth Skovsborg og Anne Birgitte Villadsen som konsulenter (PrfBl 46,879). Som en replik til gruppens initiativer skriver medlem af Prf Hb, pastor Mary Holm-Larsen, at grunden til, at hun *ikke* har insisteret på, at der sad en kvindelig præst i udvalget, var, at hun sammen med den øvrige Hb var enig i, at der var tale om rent teknisk undersøgelse uden politiske overtoner af nogen art (PrfBl 48,921f.).

Hvad der siden er sket med de kvindelige præsters initiativ og udvalgsarbejdet er endnu ikke blevet åbenbart for offentligheden.

Teologi ved at blive et kvindefag. Som et à propos til ovenstående må det nævnes at kvinderne i 1986 udgjorde mere end halvdelen af de nyindskrevne teologistuderende, og allerede fra 1988 vil flere kvinder end mænd blive teologiske kandidater. Antallet af kvindelige præster udgør nu en $\frac{1}{3}$ af samtlige præster, i alt 404 kvindelige præster fra årsskiftet og de allerfleste af dem er kommet til siden 1976 (KD 7/3, Pol 8/3). Pastor Kirsten Sandholt er irriteret over, at kvindelige præster og især dekanen for det teologiske fakultet ved Århus Universitet, lektor Kirsten Nielsen (KD 7/3) siger, at præstegerningen er naturlig for os kvinder (PrfBl 14,277).

Der blev rekordsøgning til de teologiske fakulteter i 1987 (KD 29/7) og på grund af biskoppernes intervention blev adgangsbegrænsning undgået (KD 10/1, 4/3). En optælling i København viste, at af de 125 nye studerende er ca. $\frac{2}{3}$ kvinder (KD 6/8).

Irettesættelse fra kirkeministeriet til højirkelig præst. Efter en klage fra menighedsrådet ved Sct. Jakobs kirke i København pålagde biskop Ole Bertelsen pastor H. C. Christensen dels at gennemføre højmessene på den måde, det er sædvane i folkekirken, dels at han skulle benytte folkekirkens sædvanlige præstedragt under gudstjenesterne, dels at han ikke måtte medbringe egne genstande til nadverfejringen og heller ikke medbringe ikoner (KD 22/5). Grunden til, at han medbragte egne nadvergenstande, er, at han som højirkelig præst ikke mener at kunne

bruge det samme som hans kvindelige kollega, Mariann Schilder-Knudsen (Pol 26/5). Marianne Breyen Christiansen – medlem af menighedsrådet – gjorde opmærksom på, at det kun var et flertal i menighedsrådet på 9 mod to mindretal på 5 og 1, der har indklaget præsten for biskoppen. Mindretallene er veltilfredse med præstens arbejde, skriver hun (KD 29/5). Da H. C. Christensen ikke efterlevede Ole Bertelsen's tjenstlige påbud indberettede denne præsten til KM for tjensteforseelse (KD 22/5). KM's behandling af indberetningen førte til, at pastor H. C. Christiansen fik en irrettesættelse, efter at han havde lovet at ville overholde de pålæg, som han havde fået af biskoppen (KD 8/10).

Det økumeniske og mellemkirkelige arbejde i Danmark

I 1987 var det 40 år siden, at LVF blev stiftet i Lund. I den anledning blev der holdt en jubilæumsfest og jubilæumsgudstjeneste i Lund i dagene 4-5/7 med deltagere bl.a. fra Danmark (KD 6/7, 7/7).

Umiddelbart efter – fra den 8-15. juli – holdt LVF hovedbestyrelsesmøde i Viborg, hvor der bl.a. skulle vælges ny præsident, efter at den hidtidige, den ungarnske biskop Zoltan Kaldy, var død (jvf. KD 19/5, 26/5, 29/5 og 5/6). Det skal bemærkes, at Kaldy var blevet valgt ved kampvalg med danskeren vicegeneralsekretær i Folkekirken Nød-hjælp, Bodil Sølling (jvf. 1985, 255). LVF's nye præsident blev den vesttyske biskop Johannes Hanselmann.

Det danske hovedbestyrelsesmedlem af LVF, domprovst Karsten Nissen, Viborg, skriver i Viborg Stiftårbog, 1987, at vide kredse i folkekirken frakender det arbejde, som gøres af MKR og DØF værdi. Han fortsætter: »Vi mangler i overvældende grad bestræbelser for luthersk identitet i Danmark. Folkekirken står over for en række udfordringer af forkyndelsesmæssig, kateketisk og diakonal art, som kræver et kirkeligt fællesskab inden for rammerne af folkekirken.« (s. 79, jvf. KD 21/12).

Det fører os frem til en omtale af de bestræbelser fra forskellig side på at give folkekirken mellemkirkelige arbejde en mere officiel status end hidtil, hvor arbejdet er blevet udført af den frivillige kirkelige organisation MKR i tæt samarbejde med mellemkirkeligt sekretariat under Københavns bispekontor (jvf. 1985, 255f.; 1986, 264ff.).

KM Mette Madsen nedsatte 25/3-86 et udvalg, der skulle fremkomme med et oplæg til hende om det mellemkirkelige arbejdes fremtidige struktur. Udvalgets formand blev kontorchef i KM Asger Jørgensen, øvrige medlemmer var: vicegeneralsekretær Bodil Sølling, biskop Thorkild Græsholt, domprovst Holger Jepsen, gårdejer Henning Ras-

mussen, formand for LafM, sognepræst C. C. Jessen og fuldmægtig Aase Garvin, KM. Det var ventet, at det hurtigtarbejdende udvalg ville fremkomme med sin beretning i første halvår af 1987 (KD 10/2, 29/4), men uenighed i udvalget om DØF's rolle i en eventuelt fremtidig struktur forsinkede den, så den først udkom i slutningen af september. Det viste sig, at det kirkeministerielle udvalg i store træk havde fulgt fællesudvalgets oplæg. Der var enighed om, at der skal oprettes et mellemkirkeligt stiftsudvalg i hvert stift på 7 medlemmer med biskoppen som født medlem, men ikke født formand. De 4 af medlemmerne skulle være læge, men kun 2 gejstlige (fungerende præster i folkekirken). Af udvalgets arbejdsopgaver skulle der fra centralt hold kun fastlægges en, nemlig valg af et medlem til Det mellemkirkelige Råd. Hvad stiftsudvalgene i øvrigt ville tage op som arbejdsopgaver, måtte hver enkelt selv afgøre, ud fra stiftets traditioner og medlemmernes interesser. Udgifterne til stiftsudvalgenes arbejde foreslås dækket ved tilskud fra menighedsrådene, fra stiftsfonden, mens sekretariatsudgifterne dækkes af fællesfonden via stiftsøvrighedernes kontorholdsudgifter. Det centrale råd skal bestå af 12 medlemmer, et fra hver stiftsudvalg og 2 biskopper udpeget af KM. Derudover kan rådet supplere sig efter behov med kommitterede sagkyndige uden stemmeret. Der var ikke enighed om, hvilke arbejdsopgaver, der skulle pålægges rådet, og om, hvorvidt det skulle pålægges det at videreføre medlemsskabet af de internationale kirkelige organisationer. Ligeledes var der stor uenighed om, hvorvidt forbindelsen til DØF skulle være noget rådet selv skulle tage stilling til, eller det skulle pålægges at vælge en repræsentant til DØF's præsidium med deraf følgende konsekvenser for betaling af kontingent til DØF. Hvad angår det centrale råds finansieringsbehov, var der ikke foretaget konkrete beregninger. Men udvalgets udgangspunkt var, at der som hidtil skal ydes statstilskud over finansloven til mellemkirkeligt arbejde (1987: kr. 500.000). Derudover skal det være muligt for rådet at søge tilskud hos menighedsrådene og stiftsfonde, men i øvrigt skal udgifter kunne dækkes af fællesfonden. Altsammen ud fra et budget, der er godkendt af KM (jvf. betænkning nr. 1119 og KD 26/9).

Beretningen blev sendt ud til høring hos biskopperne, menighedsrådene og MKR med høringsfrist 15/2-88 (KD 15/10, 16/10). En gennemførelse af forslaget ville nødvendiggøre en tilføjelse i loven om folkekirken økonomi og i bekendtgørelsen om stiftsfonde. Det var oprindeligt meningen, at lovændringen skulle ske i folketingssamlingen 87-88, så den nye struktur kunne træde i kraft pr. 1/4-89 men senere blev høringsfristen forlænget til 1/5-88, så det er på nuværende tidspunkt overordentlig usikkert, hvornår ændringen træder i kraft, såfremt der overhovedet kommer noget forslag fra KM Mette Madsen.

Debatten, der kom, efter at beretningen blev offentliggjort, viser, at der stadig er meget stor modstand imod en officialisering af det mellemkirkelige arbejde. Der er især to hovedpunkter, som modstanden centrerer sig om: 1) kirkeforfatningsspørgsmålet (-spøgelset). Folkekirkens struktur gør, at *ingen* kan udtale sig på folkekirkens vegne, ved deltagelse i internationale konferencer eller lignende. Mere herom nedenfor. 2) Og spørgsmålet om folkekirkens forbindelse til den økumeniske bevægelse herhjemme. Forholdet til den internationale økumeniske bevægelse, f.eks. Kirkernes Verdensråd synes ingen ansvarlig virkelig at have sat spørgsmålstegn ved. Et andet hovedspørgsmål, som i beretningen er behandlet meget kortfattet er både stiftsudvalgenes og det centrale råds arbejdsopgaver. Mange ønsker det meget klart afgrænset, hvad stiftsudvalgene og det centrale råd kan beskæftige sig med. Det skal nok vise sig, at der bliver uenighed om disse spørgsmål, der i sidste ende måske umuliggør en løsning af folkekirkens mellemkirkelige arbejde på nuværende tidspunkt.

Svagheden ved folkekirkens nuværende MKR er, at den ikke har bredde, skriver KD's leder (26/9). På KS's årsmøde sagde formanden, domprovst Povl Killerich, i årsberetningen, at det mellemkirkelige arbejde ikke bliver folkekirkens før man lader det begynde som et jævnt stilfærdigt sognearbejde, helt adskilt fra det økumeniske. Derfor var han enig med udvalgsbetænkningen i, at menighedsrådene skulle have en afgørende indflydelse. Og han understregede, at der i KS er mange, der er helt enige med domprovst Holger Jepsen i, at der skal sættes skel mellem det mellemkirkelige arbejde og det økumeniske arbejde (DKt 21,32ff., KD 10/10). I den efterfølgende debat på årsmødet kom der flere kritiske røster om udvalgsbetænkningen, men biskop Herluf Eriksen sagde: »Den betænkning, der nu foreligger om det mellemkirkelige arbejde, er så tæt på det ideelle, som man kan forestille sig, så fornuftige folk som Henning Rasmussen og Holger Jepsen har deltaget i udarbejdelsen. Der er en teologisk klarhed i betænkningen, og med den som baggrund kan der siges fra overfor bestemte økumeniske interessegrupper.« (DKt 22,339). Rektor Gerhard Pedersen er »forundret over den monotome gentagelse af beskyldningen for at ville misbruge kirken som magtfaktor i en politisk og ideologisk kamp, som nu igen har lydt ved« KS's årsmøde (KD 21/10).

I sin landemodeberetning sagde biskop Ole Bertelsen, at han håbede, at det vil lykkes at få gennemført en ny officiel struktur for det mellemkirkelige arbejde. »Men det kræver rigtig nok, at den nye struktur i hvert fald kommer til at indeholde bestemmelser, der sikrer forbindelsen til de øvrige kirkesamfund i Danmark, og at folkekirken yder

også sit økonomiske bidrag til den fælles samtale og indsats i (DØF), ligesom jeg må finde det afgørende, at den erfaring og mellemkirkelige indsats, der finder sted i de folkekirkelige organisationer, især Folkekirkens nødhjælp og missionsselskaberne bliver inddraget i Det officielle mellemkirkelige Råd's arbejde.« (Årbog for Københavns stift 1987, s. 87f., jvf. KD 17/10).

Folketingets kirkeudvalg ønskede ikke blot at få fremlagt et lovforslag om det mellemkirkelige, men også en redegørelse fra KM. Det betød, at den oprindelig påtænkte høringsfrist 15/3 blev til 15/2, for at KM kunne få tid til at udarbejde denne redegørelse så betids, at lovforslaget kunne fremsættes allerede i samlingen 87/88 dog ikke med henblik på vedtagelse førend i samlingen 88/89. Som tidligere nævnt blev fristen senere udskudt til 1/5 med de deraf følgende konsekvenser. Det gav mere tid til drøftelse af beretningen både i menighedsrådene og i offentligheden, som først rigtig kom i gang efter årsskiftet.

»Den foreliggende betænkning afslører, at der er to kirker og to folk«, mener provst N. C. Lilleør. Han mener, at selv om MKR taler smukt for sin sag, så er realiteten den, »at man gerne vil have en lang snabel ned i sognets kirkekasse« til at betale de kirkelige repræsentationsrejser til de fjerne lande, hvor de kirkelige konferencer finder sted og alt, hvad deraf følger. Han opfatter det ikke som andet end fromt mundvand, når det i beretningen står, at »når stiftsudvalgenes udgifter skal dækkes af kirkekasserne i stiftet, vil det anspre stiftsudvalgene til at gøre sig betydningsfulde og uundværlige i menighedernes bevidsthed.« (KD 29/12). Dermed var debattens karakter for så vidt angivet, da den rigtig kom i gang efter nytår.

Til slut i denne årsoversigt skal det nævnes, at formanden for LafM, Henning Rasmussen, der var medlem af det kirkeministerielle udvalg, i en redegørelse for beretningen skriver, at »det er mit indtryk, efter arbejdet med spørgsmålet om det mellemkirkelige arbejdes struktur, og de opgaver og forbindelser, der må være nu for Den danske Folkekirke at have og knytte til andre evangeliske kirker, at det ikke kan gøres mere folkeligt, end beretningen skitserer.« (MrBl 12,355f.). I det samme nr. af bladet har MKR et kollektopråb i en helsides annonce, der senere gav anledning til en del polemik.

MKR afleverede allerede i begyndelsen af dec. sit høringssvar, der i store træk var en tilslutning til beretningens forslag, dog ønskede man større stiftsudvalg og rådet udvidet med Københavns biskop som født medlem. Derudover var svaret ledsaget af et overslag over et nyt MKR's behov for penge; man forestillede sig, at der i 1989 var et behov for 3,6 mill. kr. (jfr. det offentliggjorte høringssvar og KD 8/12).

Nyreligiøsitet

To tildragelser i april måned satte for alvor gang i debatten om nyreligiøsiteten her i landet. Faderen til den ene af de to unge mennesker, der blev holdt »fanget« af Moon-bevægelsen (jvf. 1987, 272), havde held til at »befri« sin søn (KD 23/4). Der kom mange tilkendegivelser både for og imod denne »kidnapning«. Et tidligere moon-medlem hævder, at de unge bliver manipuleret (BeT 14/4). Europarådet skal se nærmere på de nyreligiøse sekters virke på tværs af landegrænserne, oplyste formanden for rådets juridiske udvalg, folketingsmand Bjørn Elmquist (BeT 14/4). Den socialdemokratiske folketingsmand Søren Nørgård-Sørensen foreslog, at folketetinget indkalder til en høring om de nyreligiøses bevægelser i Danmark (BeT 14/4, Pol 14/4 og KD 23/4 jvf. BeT 15/7). Forældre skrider om hjælp til at få deres børn ud af Moon-bevægelsens klør (BeT 13/4). FDF/FPF iværksætter en oplysningskampagne om de nyreligiøse bevægelser (BeT 15/4).

Præster påvirkes også af de nyreligiøse, mener folkene bag Dialogcentret i Århus (KD 4/3). Det kunne næsten opfattes som en profeti, for midt i april bekendtgjorde en gruppe på ca. 35 præster, at de havde stiftet »Kirkeligt Forum for udforskning af et nyt verdensbillede« med det formål »inden for Folkekirken rammer at uddybe kendskabet til og studiet af videnskabens nye erkendelser, dybdepsykologiens indsigter og vor tids religiøse erfaringer«. Et af deres formål var at ændre folkekirken syn på de nyreligiøse bevægelser. Et bestyrelsesmedlem, pastor Torben Gudmand-Høyer, siger, at »folkekirken har låst sig fast i negative holdninger til de nyreligiøse« (PrfBl 23,454f., BeT 15/4, 26/4, JyPo 19/4). En anden af stifterne, pastor Ulla Sandbæk, sagde, at »fordi folkekirken forkaster mystikken i kristendommen, så møder kristendommen ikke med de ting, der kan tilfredsstille befolkningens religiøse behov« (BeT 18/4). Lektor, civilingeniør Sverre Risager var enig med Ulla Sandbæk og mener, at folkekirken må være mere åben over for de nyreligiøse strømninger (BeT 26/4). Pastor Asger Baunsbak-Jensen erkender, at folkekirken står over for en nyreligiøs udfordring, men det er ikke alene, som Ulla Sandbæk hævder, fordi folkekirken går rundt med et forældet verdensbillede. Men det virkelige problem er, »at det folkelige rodnet ikke længere er i orden i Danmark.« Derfor er det langt vigtigere, at få genformuleret de folkelige fællesværdier, vi har som dansk folk end at få et mere positivt syn på de nyreligiøse bevægelser (BeT 26/4). Biskop Bertil Wiberg så positivt på det initiativ, som de 35 præster havde taget og slog fast, at folkekirken også er for de nyreligiøse. Han ville ikke uden videre svare hverken ja eller nej til om folkekirken har svigtet (BeT 16/4), når op mod ¼ af befolkningen på en

eller anden måde er påvirket af de nyreligiøse, som lederen af Dialogcentret dr. theol. Johannes Aagaard hævder (JyPo 14/4). Universitetslektor Hans Raun Iversen »ser isolationen af mennesket i en kompliceret verden, som baggrunden for flugt ind i nyreligiøsitet.« Biskop Henrik Christiansen beder politikerne om at tænke på det tomrum, de efterlod, da kristendomsundervisningen blev fjernet fra skemaet til fordel for religion. Poul Brønsted, formand for folketingets kirkeudvalg, slår til lyd for, at det folkelige fællesskab styrkes. Det er det bedste våben mod de nyreligiøse bevægelser »lokkemad«, mener han (JyPo 14/4). Studenterpræst Johannes Værgе finder det positivt, at de pågældende præster vil forsøge »at arbejde sig ud af en uhensigtsmæssig præsterolle og en forsnævret virkelighedsopfattelse« (WA 1/5). Formanden for KC, pastor Svend Aage Kristoffersen, sagde på KC's landsmøde, at det er et spændende initiativ. Det er vigtigt med indsigt i et nyt verdensbillede mener han, og det er godt, at det er taget op til seriøs behandling af folkekirkepræster (KD 6/10).

I en artikel i TF (nr. 9) spørger en af de 35 præster, pastor Børge Salomonsen om mystikkens vej endnu er farbar. Han ser de 35 præsters initiativ som vendt imod de to toneangivende fløje i folkekirken: »En fundamentalistisk orienteret og en tidehversk bestemt«. Nej, mystikkens vej er ikke farbar siger den tidligere generalsekretær for KFS, pastor Finn Kappelgaard (KD 1/10). IM's generalsekretær Poul Langagergaard skriver, at kirken dybest set kun har et modspil mod den nyreligiøse bølge, og det er »en styrkelse af alle gode kræfter, som vil bidrage til at skabe kirkelige vækkelsesmiljøer« (KD 30/4). »Klog folkekirkepolitik vil placere levende præster i centrale embeder på egne, hvor sværmeriet ellers breder sig«, skriver han i en leder i IMT (nr. 43). I en artikel i TF (nr. 8) skriver pastor Ole Skjerbæk Madsen, at nyreligiøsitetens åndelige verdensbillede er uforeneligt med traditionel bibelsk kristendom, mens den karismatiske fornyelse bliver inden for den bibelske kristendoms rammer, og det er svaret på, hvorledes det nyreligiøse problem skal løses, mener han.

Pastor Lars Holm, redaktør af DKt hilser de 35 præsters initiativ velkommen og skriver, at vi nok kommer til at tage den nyreligiøse trussel alvorlig, så vi indser, at et skuldertræk ikke kan gøre det ud for et argument. »Dels er der da givetvis indsigter og erkendelser, som også i vore egne sammenhænge kan frugtbar gøre den ikke ligefrem sprudlende fantasi og teologiske nytænkning, dels er der for alvor tankegange og begreber, der nødvendiggør et kvalificeret opgør«, mener han (DKt 9,123). Derfor har han bedt pastor Mogens Rosenkilde om en gennemgang af de nyreligiøse strømninger, hvilket sker i 5 artikler i

DKt fra og med nr. 8 (jvf. KD 1/5). Biskop Herluf Eriksen er enig i, at nyreligiositeten på sine steder er slået ret kraftigt igennem, men at 25 % af den danske befolkning skulle være grebet af denne form for religiøsitet anser han for utroværdigt. Han finder det godt, at mange præster og menighedsråd arbejder med spørgsmålet lokalt. »Der er hos mange en vilje til at finde en ny mening oven på det traditionssammenbrud, vi alle har oplevet. Tiden er ikke til at klynke, men til folkeligt og kirkeligt at besinde sig og tænke situationen igennem.« (Århus Stiftsbog 1987, 99). Grethe Rostbøl skriver, at der er god grund til at diskutere alvoren bag unge menneskers engagement i nyreligiøse bevægelser. Og hun gør opmærksom på, at det er vigtigt at gøre sig klart, »at det religiøse ikke er noget isoleret, metafysisk; men en del af et menneskeligt fællesskab i hverdagen, ved fester og højtider.« (BeT 27/4). Grunden til, at de unge tiltrækkes af de nyreligiøse bevægelser, er, at folkekirken »intet har at byde de unge i dag«. Vi må sætte os sammen for at drøfte, »hvad vi kan gøre for at skabe et kristent miljø for alle unge i menighederne«, fastslår den tidligere formand for FDF/FPF, seminarirektor Knud Munksgaard (KD 2/5). Formanden for Dialogcentret i København, cand. theol. Peter O. K. Olofson, skriver, at diskussionen mellem Gudmand-Høyer og Johs. Aagaard (jvf. Den Nye Dialog nr. 27) viser, at det er spørgsmålet om, hvad kristendom er, der skiller vandene mellem Dialogcentret og Kirkeligt Forum til udforskning af et nyt verdensbillede (jvf. Gudmand-Høyer's artikel i PrfBl 49,937ff.: Måske drejer det sig ikke om »nyreligiositeten«, men om vor egen forståelse af kristendommen). Og han bemærker, at det nye forum har indbudt til et kursus i healing m.v. (jvf. PrfBl 25,503) (KD 12/8, jvf. samme i Re-Formatio 4,84ff.) Pastor Lars Tjalve ser på Dialogcentrets blad »Den Nye Dialog«, årgang 1986. Efter at have læst de fire numre skriver han: »Det er godt, at vi har sådan noget! Men det er skidt, at det ikke er bedre!« Efter læsningen føler han sig både »oplyst og undervist og samtidig narret« (KD 16/3, jvf. Aagaard artikel i TF nr. 10: Det drejer sig om kosmologien).

I en artikel med overskriften: »Er højskolen åndelig lammet?« skriver Poul Engberg, at det ikke bare synes at være de folkelige oplysere, der er lammede. »Det samme gælder mange grundtvigske præsters kristelige oplysning«, og denne lammelse fremtræder også i forholdet til nyreligiositeten. »Fra kirkelig side burde Aagaard og hans dialogcenter ikke være det eneste svar« (HskBl 4,58ff.).

Professor dr. techn. Ulrik Krabbe mener, at hovedansvaret for opblomstringen af de nyreligiøse bevægelser her i landet »må lægges på den danske folkekirke og de ansvarlige personer i denne« (Pol 26/4).

Johs Aagaard finder, at folkekirkens identitet er på vej til at blive en formssag, »fordi mange tusinder af Folkekirkens medlemmer er blevet nyreligiøse på en måde, der er i åbenbar strid med Folkekirkens identitet. Men de drømmer ikke om af den grund af melde sig ud af Folkekirken«. Og sådan som vores kirke er skruet sammen, er det biskopperne der må tage stilling til det spørgsmål. Vi venter på en afklaring. »Kan der være ikke-kristne religioner i Folkekirken? Svar udbedes.« (KD 14/10). Biskop Thorkild Græsholt kommer med et svar til Aagaard på egne vegne, men dog som den biskop, der med særlig henblik på bispekollegernes arbejde, har »forsøgt at gennemtænke de juridiske forhold omkring de bevægelser, der tillader, at deres medlemmer forbliver i folkekirken«. Han slår fast, at det efter gældende lov ikke er muligt at være medlem af en religiøs bevægelse, der har en anden lære end folkekirken og samtidig bevare sit medlemsskab af denne. Men under vore forhold er det ikke sådan uden videre muligt at effektuere denne bestemmelse. Vi har jo ikke i folkekirken noget embede som »landsinkvisitor«, fastslår Græsholt (KD 22/10).

Sognepræst Leo Kamstrup Olesen
Frankrigsgade 1, 2300 København S.